

Trianon kezdete és vége

Jövőt fürkésző kutakodás a múltban és jelenben

Trianon kezdete és vége

Trianon kezdete és vége

Jövőt fürkésző kutakodás a múltban és jelenben

Trianon századik

és a Charta XXI Megbékélési Mozgalom tizedik évfordulójára kiadta a
Charta XXI Egyesület

Szerkesztette: Surján László

2020

ISBN 978-615-6232-02-1

© Charta XXI. Egyesület

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

KÉSZÜLT MAGYARORSZÁG
KORMÁNYÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL

2020.

Előszó

Száz év alatt eljutottunk oda, hogy közmegegyezéshez közeli az a vélekedés, hogy a trianoni békediktátumot nem lehet egy okra visszavezetni. Az első világháború győztes államainak pillanatnyi önző érdeke, a Monarchiától szabadulni vágyó nemzetek ambíciói, a téves magyar nemzetiségi politika, a demográfiai helyzet és az 1918-ban és 19-ben hatalom lévő magyar kormányok alkalmatlansága mind belejátszott. A sokszor emlegetett történelmi Magyarország területének feldarabolása 1526-ra, a kettős királyválasztásra tehető. A Magyar Szent Korona népeinek egymás ellen fordulását a XIX. századi magyarosítási vágy váltotta ki.

Az 1920-as sokkoló hatású diktátum több folyamatot indított el az országban. Az egyik a területvesztés igazságtalanságán felháborodva a békeszerződés revízióját akarta, a másik pedig egy halálra ítélt ország hatalmas erőfeszítése volt: gúzsba kötve is táncolunk, megmaradunk.

És megmaradtunk. Halálra ítélték és mégis élünk.

Ez azonban még nem lehet a trianoni történet vége. Az új impérium alá került magyarság bár továbbra is szerves része a magyar nemzetnek, mégis hontalannak érzi magát. Elfogadhatatlan, hogy európai polgárok milliós szám hazátlanok legyenek. Mert sajnos ez a helyzet. Az úgynevezett utódállamok számára ők terhet jelentenek. Ezeket az államokat a „nemzetállam” hamis eszméjének a jegyében hozták létre, s ezt alkotmányukba is foglalták, miáltal másodrendű polgárnak minősítettek mindenkit, akinek nem az államnyelv az anyanyelve. Ha el akarjuk érni, hogy régióinkban senki ne legyen „albérlő” a szülőföldjén (Miroslav Kusý), akkor biztosítani kell mindenkinek azt, hogy saját kultúráját művelhesse, hogy anyanyelvét használhassa, hogy etnikai megkülönböztetés nélkül élhessen, és nevelhesse a gyermekeit. A problémát területrendezéssel nem lehet megoldani, hiszen egymásba ékelődve élünk a Kárpát-medencében. Ez a térség közös hazánk. Csak úgy tudunk otthonra lelni benne, ha a múltunkból nem a kisebb-nagyobb mértékben változó területre, hanem az évszázados együttélésre támaszkodunk. Mindannyian jobban járnánk, ha szívélyes szomszédsággá, szívbéli barátsággá formálnánk kapcsolatainkat.

Antológiánknak két pillére van. A kiindulás annak beismerése, hogy egyértelműen elnyomtuk az ország nem magyar lakosait. Ezt nem valami öntudatát vesztett mai megmondó emberre, hanem Wesselényi Miklóstra, az árvízi hajósra és részben Deák Ferencre hivatkozva tehetjük meg. A másik pillér pedig a közös haza Bőjte Csaba megfogalmazásában. E két pillér között 177 év feszül, benne a gyászos 1920. A közölt írásokból kitűnik, hogy a nemzetiségekkel való megbékélésnek Trianon előtt is voltak hívei. Szép szavakban bővelkedtünk, ha azok a valóságot mutatták volna, akkor talán a világháború elvesztésének következményei sem lettek volna oly súlyosak. A mai gondjainkat viszont nem oldhatjuk meg a múltban, csak a jövőben. A múltra való figyelés nem öncélú: elvezethet a megoldáshoz. Két problémát kell megoldanunk. Helyre kell állítanunk magyar nemzetnek a négy évtizedes kommunizmus alatt megkopott egységét, és szót kellene értenünk a közös jövőről a szomszéd nemzetekkel. Ehhez alapvetően meg kell változtatni a gondolkodásunkat. A nemzetegyesítés terén előbbre tartunk, mert 2010-ben hivatalosan is megtörtént a paradigma váltás: az országgyűlés nagy többséggel meghozta a nemzeti összetartozásról szóló törvényt. Óriási változás, - ami még nem is járta át teljesen a nemzet egészét, - hogy június 4-ének gyásznapjából a nemzeti összetartozás napját, tehát egyfajta ünnepet formáljunk. Történelmünk folyamán ritka jelenség, hogy egy ilyen országgyűlési döntés nem maradt írott malaszt. Iskolásaink kormányzati segítséggel járják a szomszéd országokat és szembesülnek a ténnyel, amit szüleik elől szinte eltitkoltak: hogy odaát is élnek magyarok.

Felélénkültek az oktatási és kulturális kapcsolatok, folyik egyfajta gazdasági hidépítés, sőt törekszünk a magyar épített örökség megóvására is.

Hátra van azonban még egy, az eddiginél talán még nehezebb paradigma váltás. A 2010. évi XLV. törvény rámutat: Trianon ügyben a megoldást csak az egyenrangú országok kölcsönös tiszteleten alapuló együttműködése eredményezheti. Erre Tamási Áron 1937-ben még csak minimális lehetőséget látott. Gál Istvánnal beszélgetve azt mondta: *„nem hiszek abban, hogy az a politikai rendszer, amely most fönáll Magyarországon, Romániában és a többi országban, és ennek a politikai rendszernek az emberei alkalmasak lennének arra, hogy egy ilyen közeledést létre tudjanak hozni. A mai politikai rendszer a dunai államokat még jobban elválasztotta egymástól, mint ahogy önként elváltak volna. Nem lehet hinni ilyen politikusoknak, akik nem arra fektetik a hangsúlyt, hogy a dunai népek közeledjenek egymáshoz, hanem hogy a mai rendszert – még annak az árán is, hogy közeledést mutatnak – megmerevítsék. ... Csak úgy látom lehetségesnek ezt, hogy ha minden egyes dunai államban lévő kormány és intéző hatalom szociális, illetve népi szempontból annyira meg tud változni, hogy tényleg a nép érdekeit fogja képviselni. Bizonyos vagyok benne, hogy mihelyt lesz ilyen politikai változás, és jelentkeznek ilyen politikusok, akkor ezek a népek kívánságait, óháját és törekvéseit fogják tolmácsolni...”*

Most, nyolc évtizeddel később, talán eljött az idő. Részben a migráció hasonló megítélése, részben a brüsszeli centralizációs nyomás elleni közös védekezés miatt régióink kormányainak többsége kész az együttműködésre. Nagy kérdés, hogy a polgárok mennyire látják és mennyire akarják ezt az összefogást és a feszültségek nemcsak tűzoltásszerű, hanem tartós rendezését. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy sok országban van olyan politikai párt, amelyik jobban érdekelt a feszültségek szításában, mint megoldásában. Gyors megoldás tehát nem lesz, de legalább látnunk magunk előtt egy célt, amire törekedni érdemes. A második paradigmaváltás azt jelenti, hogy készek vagyunk rá, és teszünk is annak érdekében, hogy – miként már Babits is megfogalmazta – **testvér népek között** nőjünk ég felé, mint a fák.

Surján László

Wesselényi Miklós: Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében

Wesselényi könyve 1843-ban jelent meg. A közölt részlet egyértelmű beismerése annak, hogy elnyomtuk a „meghódított népeket”. Ez jósolta Wesselényi megbosszulhatja, sőt szükségyszerűen meg is bosszulja magát. A könyv célja nem valamilyen megegyezés, közös álláspont. A probléma felvázolása után a könyv későbbi részében meghirdeti az országban lakó szláv népek elmagyarosításának programját.

„A' hódítások' korában szerzé vérével e' hont, 's hatalomra építé igazát; melly csak úgy válhatik tartós és üdvöt szülő joggá, ha igazság simítja ki mind azon csorbát, 's enyhíti mind azon szenvedést, mit a' hatalom okozott és szült. Eldődeink, mint hódítók, erejükben bízva, nem tartották szükségesnek: a' náloknál sokkal számosabb meghódított népeket, meggyőzött ellenségből rokonokká 's barátokká tenni; az akkori vad kor szellemében, urai voltak, mik maradhatni is reményeltek, a' legyőzött sokaságnak; nem méltatván azokat magukhoz 's nemzetiségükhöz emelni.

Így nemzetünk is sokkal későbbi korban, midőn már a' hódító kard rég megszűnt győzelmes jobbjában villogni, nem szűnt meg hinni, hogy ő az erősebb; nem vizsgálta úgy van - e, de hitte; mert Ő volt az úr, ő a' törvényhozó, az ő nevét viselte az ország 's ennek koronája. Ezen tévedés, 's a' hatalomból olly gyakran eredő önzés táplálta ama szűkkeblűséget, melly a' népet elnyomta 's megvetette. E ' tévedés-szülte bűn azon átok, melly a' vétek súlya ' egész terhével reánk nehézkedett.

Nép-elnyomás, vétkességén kívül, mindig önmagát büntető hiba is: mert az elnyomottak csak úgy kevesebbé félelmes ellenei elnyomóiknak, ha szellemi - 's anyagilag el vannak gyengítve; de ekkor elnyomóik sem vehetik hasznukat; mecsevészés ily ország' bizonyos sorsa. Távol van onnan gyarapodás 's gazdagodás, hol a' föld-népe szegény 's nyomorult. Es a' szegénység 's nyomorultság az elnyomókra is szegényítve büntetőleg hat. Ha pedig a' szellemileg elnyomott 's jogaitól megfosztott földnépe anyagilag gyarapodhatik, 's fejlődhetik: úgy a' helyzete következtében született ellenség nő 's erősödik, magát elnyomóin megbosszulandó.”

Deák Ferenc 1861-ben

Deák Ferenc már első felirati beszédében (1861) kifejtette: „A múlt idők szomorú eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem magyar nemzetiségű polgártársaink között. Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében ... követeléseik vannak, miket ignorálni nem lehet, de nem is akarunk. El vagyunk határozva mindent elkövetni, hogy a félreértések elháríttassanak s **megteszünk mindent, amit az ország szétdarabolása és önállóságának feláldozása nélkül tehetünk, hogy honunk minden nemzetiségű polgárai érdekekben és érzelemben összeforrjanak.** Óhajtjuk törvényeink mindazon rendelkezéseit, melyek e részben akadályul szolgálhatnak, közös érdekeink szerint a méltányosság alapján módosítani.”

Horvát-szlavón képviselők köszöntése a magyar parlamentben (1868)

Elnök (állva): Valamint a Magyarország és az egyesült királyságok által hozott és ő felsége által szentesített kiegyezési törvényt a ház örömmel fogadta, úgy örömmel fogadja a királyságok képviselőinek a törvényhozás körében történt megjelenését is. (Zajos éljenzés.)

Századokon át a legszebb egyetértés boldogítja őseinket: engedje a Mindenható, hogy a törvényben letett kiegyezési szellem minél erősebben és minél nagyobb terjedelemben testesüljön! (Éljenzés.)

A két ország között határok léteznek: engedje a Mindenható, hogy az annyira szükséges és annyira boldogító egyetértés határokat ne ismerjen! (Lelkes éljenzés.)

A ház nevében a királyságok képviselőinek a törvényhozás körében történt megjelenése fölött örömet nyilvánítom. (Szűnni nem akaró hosszas lelkes éljenzés.)

Deák Ferenc felszólalása az országgyűlésben 1868. november 14-én

A nemzetiségi kérdés felett alkalmunk lesz kimondani nézeteinket akkor, mikor a nemzetiségi kérdés tanácskozás alatt lesz.

Én e részben azon elvet követem — amint azt talán, ha szükséges lesz, a nemzetiségi kérdés tárgyalásánál bővebben előadandom — hogy mivel én az egységes osztatlan magyar nemzetet ismerem el politikai nemzetnek, MINDEN, A MI AZ ÁLLAM NEVÉBEN TÖRTÉNIK, MENJEN ANNAK NYELVÉN is. De hogy a színház oly politikai tér legyen, melynél ezen elvet alkalmazni kelljen, azt nem látom be. Én a nemzetiségi kérdésben sem akarok más elvet követni, mint azt, a mit igazságosnak látok. Engem nem az fog vezetni ott is, hogy egyik vagy másik nemzetiség tagjai mennyire lesznek megelégedve, hanem az, hogy az igazság érzetét követvén, mennyire leszek én magam azon véleménnyel megelégedve, mely előadatik, az igazság szempontjából; de SEHOGY SEM TUDOM MEGEGYEZTETNI AZ IGAZSÁGGAL AZT, HOGY AZ ÁLLAM, ... MAGÁRA A SZÍNHÁZRA ... S EGYÁTALÁBAN MŰVELŐDÉSI INTÉZETRE, EGYEDÜL ÉS KIZÁRÓLAG CSAK EGYIK NYELVŰ ÉS NEMZETISÉGŰ NÉP SZÁMÁRA KÖLTSÖN A KÖZÖS ADÓKBÓL. Erre nézve én azt gondolom, hogy vagy mindegyikre, vagy egyikre sem, (Helyeslés.) Ha nem vagyunk oly állapotban, hogy valamennyire adhassunk, akkor mondjuk ki, hogy kizárólag erre sem adunk.

Részlet Deák Ferencnek a Képviselőházban, 1868. november 24-én elhangzott beszédéből

„Az első bíróságok előtti törvénykezést illetőleg én kész volnék s óhajtanám, hogy mindenütt, a hol több jegyzőkönyv van a megyében, mivel több a nemzetiség, az első bírósági perlekedés a jegyzőkönyvek bármelyik nyelvén engedtessek meg. Én ebben semmi káros következménytől nem félnék, s azon tekintet is előttem áll, hogy ha Magyarország be akarja hozni az esküdszéki intézményt, a szóbeli eljárást, elkerülhetlen lesz a magyar nyelven kívül más nyelveken is megengedni a perlekedést. Azon véleményt pedig, hogy a hol nem magyar a lakosság nyelve, magyar nyelven kelljen okvetlenül perlekedni, kivihetlennék, helytelennek tartom, s a magyar nemzet érdekében nem látom szükségesnek.” (Helyeslés.)

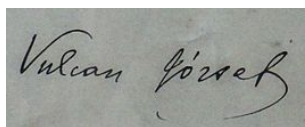
Greguss Ágost: Akit nem ismerünk, nem is szerethetünk

1871-ben a Kisfaludy Társaság Iosif Vulcant tagjai közé választotta. Az új tagot Greguss Ágost elnök köszöntötte. A köszöntő befejező szavai: „ismerjük meg egymást! Míg az önismeret saját hibáinkat meggyűlölni tanít, társaink ismerete viszont megtanít társainkat szeretni.”

Gregussnak ez a tétéle számunkra is kulcsmondat.

Ebből kiindulva ismerjük meg tehát kiről is van szó. Iosif Vulcan, (Pusztahollód, 1841. márc. 31. – Nagyvárad, 1907. szept. 8.) magyarosan Vulkán József, görögkatolikus lelkészi családban született. Édesanyja Irinyi Viktória, Irinyi János és Irinyi József nővére. A középiskolát Nagyváradon végezte a premontrei gimnáziumban, majd jogot tanult a Pesti Egyetemen. Letette ugyan az ügyvédi vizsgát, de hamar az irodalom felé fordult. Magyar iskolába járt, édesanyja is magyar volt, de akart, hát meg is tudott maradni románként. Első irodalmi próbálkozásai a *Federațiunea* (Szövetség) című lapban jelentek meg, majd a *Concordia* című politikai lapba írt tárcákat. 1865 júniusában irodalmi lapot indított *Familia* (A család) címmel, melynek programja a román kultúra erdélyi terjesztése volt. Szerkesztette még a *Gura Satului* (A falu szája) című élelclapot is. A bukaresti Tudományos Akadémia rendes tagja lett. Magyarországon a Kisfaludy Társaság a román irodalomnak magyar nyelven való ismertetéséért választotta tagjai sorába, ahol A román népköltészetéről címmel tartott székfoglaló beszédet. István vajda című tragédiáját magyar fordításban a nagyvárad

Szigligeti Színházban is előadták.

Grünwald Béla: A magyar nemzet missziója¹

„...a magyar állam nagy nekünk s úgy ityeg-fityeg rajtunk, mint a megcsappant emberen a ruha, melyet kövér korában viselt. A nemzet teste s az ország határai között nagy hézagok tátonganak, melyeket nem képes kitölteni; az állam a miénk, de a magyar nemzet hatalma és befolyása nem terjed ki az állam határáig.

A mi misszióink nem az, hogy hódítsunk, terjeszkedjünk az országon kívül, ... A mi misszióink ... abban áll, hogy töltsük be ezt az államot legvégső határáig, foglaljuk el benne azt az állást, melyet elfoglalni számunk, vagyoni, erkölcsi és szellemi túlsúlyunk, történelmi jelentőségünk-nél fogva elfoglalni jogosultak vagyunk; ... a magunk a az emberiség érdekében emeljük magunkhoz s nemesítsük meg az országban lakó idegeneket s elmaradt népfajokat; szilárdítsuk meg a magyar államot, biztosítsuk jövő fennállását, törjünk meg mindent, ami a magyar államra nézve veszélyes lehetne s tartsuk fenn az állammal együtt e nemes magyar fajt, s ne engedjük elpusztulni, megsemmisülni mélyen alatta álló népfajok által, ne engedjük, hogy szolgaságba jusson ott, hol egy ezredéven át uralkodott s uralkodhatott volna mindörökké. – A magyar nemzet missziója s legmagasabb célja: fenntartani magát uralkodó elemként az önálló magyar államban.

¹ Grünwald Bélát nem követésre méltó előfutárként idézzük. Ez a részlet tanúsítja a demográfiai problémát és azt is, hogy a velünk élő „népfajokat” nem tartottuk sem egyenértékűnek sem egyenrangúnak a magyarral, sőt veszélynek tekintettük őket. Ma szomszédaink egyrésze – a szerepeket megcserélve, - mintha Grünwald tanítványa lenne. Grünwaldnak *A Felvidék* című könyve, ill. a fenti részlet azoknak szól, akik öntudattal kérdeik: mi volna nekünk megbánni valónk?

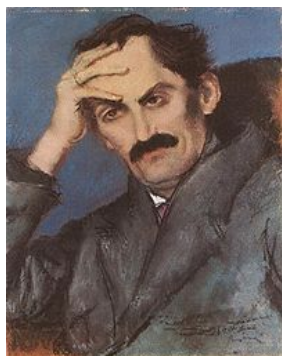
Nicolae Jorga 1920-ban interjút adott a Keleti Újságnak (ápr.23.)

Igen, a románság és magyarság egymásra vannak utalva ma is. A bolgár és a szerb, a szerb és a görög talán megélhetnek egymás mellett együttműködés nélkül is, mi azonban nem. Etikailag, gazdaságilag, kulturálisan összekapcsol bennünket [a múltunk].

Babits Mihály: Örökkék ég a felhők mögött (Vallomás helyett hitvallás)

Részlet

Magyar vagyok: lelkem, érzésem örökséget kapott, melyet nem dobok el: a világot nem szegényíteni kell, hanem gazdagítani. Hogy szolgálhatom az emberiséget, ha meg nem őrök magamban minden színt, minden kincset, ami az emberiséget gazdagíthatja? A magyarság színét, a magyarság kincsét! De mily balga volnék, ha ugyanakkor más színt, más kincset el akarnék venni vagy meggyengíteni!

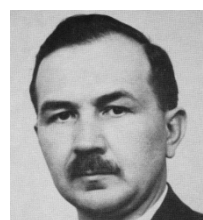

Én hiszek a testvériségben, a színek együtt adják ki a képet, a hangok együtt adják a koncertet. Nemzet ne a nemzet ellen harcoljon, hanem az ellen, ami minden nemzet nagy veszélye: az elnyomás és a rombolás szelleme ellen! Micsoda leckét kaptunk ebből éppen mi, magyarok! És micsoda hiba, másnak tenni, amit magunknak nem kívánunk - holott már avval, hogy másnak megtettük, ajtót nyitottunk neki, hogy velünk is megtörténhessék.

A teljes szöveg [INNEN](#) letölthető. (Nyugat 1924. 7. szám)

Dr. György Lajos az erdélyi három nemzet összetartozásáról²

A „Pásztortűz” ezen száma a kisebbségi sorsban testvér erdélyi szász nép modern irodalmi, művészi és szellemi törekvéseit mutatja be Erdély olvasóinak és mindazoknak, akik érdeklődő figyelemmel kísérik a mi sajátosan színezett erdélyi életünket.

A következő lapokon megszólalnak az erdélyi szászok költői, írói, tudósai, művészei, e kicsiny, de kultúrájában tekintélyessé edződött nép szellemi útmutatói. A magyarság előtt jórészt ismeretlen nevek írták tele ma hasábjainkat. Gondolkozóba ejtő, megállásra kényszerítő sajátságos jelenség: évszázadok szaladtak el mellettünk anélkül, hogy egy komoly pillanatra megállva férfiasan egymás szemébe tekintettünk volna. Az elkülönülés ridegségét félretoljuk, a barátságosan nyújtott kezét megfogjuk és különjáró céljainkat egybekapcsoljuk. Ezt jelenti a „Pásztortűz” erdélyi szász száma.

Részünkről ez nem érdekesség hajhászás és nem csupán udvarias viszonzása annak az előzőkeny és megbecsülő figyelemnek, amellyel a brassói „Klingsor” a mi irodalmunk előtt kitérte kapuit Románia német olvasói felé, hanem jól megfontolt irodalmi és kultúrpolitikai Program is egyszersmind. Őszinte vallomástétel amellest, hogy jószándékkal keressük a lelki közösség

² [Dr. György Lajos](#) bevezetője a Pásztortűz szász számához. 1926. július 4.

egymáshoz vezető utait és szívesen dolgozunk magunk is az egymásrasszorultság parancsolta erdélyi egyetértés építgetésében.

Erdély történeti probléma volt a múltban s még inkább azzá súlyosodott a jelenben. Idegenül, mereven, félénken és féltékenyen éltünk és élünk még ma is egymás mellett, három népe Erdélynek. Valamennyiünknek bőségesen kijutott a múltban és a jelenben az erdélyi sors viszonytárságaiból. Egyet azonban mindhárman megtanulhattunk: komoly és őszinte igyekezettel ki kell lépnünk az elzárkózottság merevségéből és meg kell keresnünk egymást. Különös tagolt-ságú és nehezen járható ez az erdélyi föld. Meg kell hágnunk a szédületesen magasba ívelő meredekket, le kell rombolnunk a tornyos sziklákat, s ha kell, utakat is fúrunk, de végre valahol csak ki kell jutnunk és egymásra kell találnunk.

Évszázadok óta keressük egymást, de talán csak most kezdtünk helyes irányban tapogatózni. Mert hol láthatnák meg tisztábban magunkat, a szétágazodottságunkat egybefonó erdélyiségünket, mint az irodalomban és művészetben, a léleknek e legtisztább vetületében és megnyilatkozásában. Benne ragyog szívünk, lelkünk, értelmünk minden kicsiszolt értéke. Életkörülményeink eddig jórészt az ellentéteket élezték s a választófalakat 'vonták egyre magasabbra. Lássuk meg végre azt is, ami egyformán emberi és erdélyi mindhármunkban, s rajtuk keresztül becsüljük meg egymásban a magyart, a román, a szászt. Hiszen valamennyiünknek lelki gyökérszálai ugyanabba a földbe ágaznak szét, hiszen valahányon erdélyiek vagyunk! Lehetetlenség, hogy e lelki közösség átérzése a kiélezettségeket le ne tompítsa, az ellentéteket megértéssé és megbecsüléssé ne simítsa.

Minden nép szellemi életéből, a sajátunkéből is idézhetnénk példát arra, hogy az irodalom a jövőt formáló eszmék vezetője. Megnyugvást kereső kisebbségi életünkben az irodalom nem lehet pusztán öncélúság. Nagy és fontos hivatás háramlik reá egyrészt a kulturális öntudat ébrentartásában, másrészt az egymástól távol eső lelkek egybeforrasztásában. **A megértés és megbecsülés szelleme az irodalmon keresztül szivároghat át legészrevétlenebbül a lelkekbe. Ebből politikailag is jobb, dolgozabb, nyugodtabb holnapnak kell felvirradnia. Ebben látjuk életbevágó jelentőségét annak a törekvésnek, amely Erdélyben a lelki gátakat helyük-ből kimozdítja s e föld egymásra utalt három népének kölcsönös megismeréséhez és megbecsüléséhez vezető szellemi utakat egyengeti.**

Szeretettel köszöntjük az erdélyi szász irodalom és művészet bennünket megértő és megbecsülő képviselőit. Örömmel nyitottuk meg előttük lapunk hasábjait annak bizonyosságaképpen, hogy Románia számban és kultúrában két legtekintélyesebb népkisebbsége a szellemi élet terén egymásra talált a célok felismerésében és a hozzájuk vezető eszközökben. Meg vagyunk győződve, hogy az itt kitáruló értékek csak megsokszorozzák azt a megbecsülést, amit a magyarság mindig őszintén érzett az erdélyi szászok iránt.

A keresztény üzenet

Egy mondat Esterházy János székfoglaló beszédéből

Részlet (1932. december 14.)

„...- csak a keresztény felfogás és szemlélet biztosíthatja azt, hogy minden nemzet teljesen kifejleszthesse sajátosságait, és egy nemzet se törjön a másiknak tönkretételére.”

Megjelent a Magyar Néplapban 1932. dec. 25-én. (2-4 old)

Boldog Charles de Foucauld

„...*A keresztényeknek minden emberre úgy kell tekinteniük, mint nagyon szeretett testvéreikre...Isten szeretetére a felebarát szeretete által jutunk el: e két szeretet nem lehetséges egymás nélkül. Ahogy növekszik az egyik, úgy növekszik a másik is.*”

Ez a mondat, noha nem a Kárpát-medencéről szól, a mi vitáinknak bajainknak, felszültségeinknek is megoldása lehet. Lehetne, ha komolyan vennénk.

Márton Áron plébánosi beiktatási beszédéből (részlet)

Más hitet valló testvérekkel és más nyelveket beszélő népekkel élünk együtt. Erdély földje sokszínű, változatos föld, hegyek és völgyek, folyók és tavak, rétek és erdők, síkságok és hófödte bércek taglalják. S a történelem folyamán ilyen tagolt és sokszínű lett ennek a földnek vallási és népi térképe is. Az itt lakó népek három nyelvet beszélnek s hét különböző vallás vagy szertartás szerint imádják az Istent. A különböző és nyelvi csoportok szembenállása, ami korábban éles és ellenséges volt, több ponton türelmességgé szelődött, de az új idők változásai és szelleme új elkülönülésekre, sőt szembenállásokra kísért, új súrolódási felületek keletkeztek, új címek és új jelszavak hangoztatásával agyarkodnak egymásra az emberek. ... Hirdetni és hírül adni akarom, hogy az evangélium hamisítatlan szellemében mindenkivel a békét fogom keresni. Kötelességem a reám bízott javak és közösség érdekeit szolgálni és egyházam tanításának hitbeli és erkölcsi tartalmát ható területemen az élet kovácsává tenni, de szent meggyőződésem, hogy önmagunk ügyének is akkor tesszük a legjobb szolgálatot, ha békésen s egymás iránt jóakarattal dolgozunk a saját területünkön. És munkám kifelé való részében, a más hitű és nyelvű csoportok felé ez lesz az irányelvem. Nem azt fogom keresni, ami elválaszt, hanem azt, ami összeköt. Vallom és vállalom Krisztus alaptanítását, hogy Isten mindnyájunk közös atyja és mi, még akkor is, ha nyelvi és vallási elkülönülés következtében más táborba szakadtunk, mindnyájan testvérek vagyunk, akiket a történelem is együttélésre kényszerített, s akiknek éppen ezért az evangélium parancsa és a történelmi adottság alapján kettőzötten kötelességük, hogy egymás jogos érdekeit tiszteletben tartsák, egymás fájdalmát észreveggyék s egymás életét irigykedés és gáncsvetés nélkül nézzék.

(1938)

Olafson Placid: Hogyan kezeljük az igazságtalanságot?

Olafson Placid atya négy szabálya nemcsak a Gulágra érvényes, mindenkinek, minden napra

ad feladatot. A harmadik szabály látszólag csak a rabokra érvényes. *Külön-
bek vagyunk rabtartóinknál! „Ha nem értek egyet azzal, hogy én hangya
vagyok velük szemben, akkor nekem ebben a szituációban kell megmutat-
nom, hogy igenis többet érek, igenis értékesebb vagyok, igenis nemesebb
vagyok, igenis emberibb vagyok, különb vagyok, mint az a géppisztolyos.
Ez mozgósítja az energiákat” Igen, talán erre a dacra, erre a büszkeségre,
keresztényen körökben nem is szoktunk úgy gondolni, hogy ez is lehet egy*

belső energiaforrás...” Ha általánosítani akarjuk, akkor ez a szabály értékteremtésre buzdít. De van egy másik megközelítés is. A politikai fogoly, észlelte az atya, folyton azt hangoztatja, hogy neki van igaza, ő ártatlan. Ez nyilván igaz, de roppant veszélyes. Placid atya rámutatott: **„Ha állandóan sajnáljuk magunkat, és azt mondjuk, hogy egyszerűen szörnyűség, igazságtalanság ez az élet, abba csak belepusztulni lehet.”** (Bővebben: [ITT.](#))

Vajon, amikor mi telesírtuk a világot Trianon durva igazságtalanságai miatt, mit értünk el, s mire jut a hazájától elszakított magyar a panaszával. Van egy fájó kifejezésünk: forogni keserű levünkben. Ehelyett Placid atya azt mondja: mutassad meg, hogy értékes vagy. Sanyaró Vendel nem kap sok megértést.

Placid atyának ez a gondolatmenete több helyen megjelent, a fentiek egy 2002-ben elhangzott beszédéből valók.

Hitvallás A Vásárhelyi találkozó zárónyilatkozata.

Az erdélyi fiatal szellemiség első országos jelentőségű cselekedete az volt, hogy ennek a szellemiségnek hordozói nagy számban megjelentek a Vásárhelyi Találkozón. Ezzel a cselekedettel az erdélyi magyar érett ifjúság először kísérelte meg, hogy szabad formában és minden érdekbefolyástól függetlenül magyar és emberi felelősségét vállalva jelentkezzék népe előtt. Ez a jelentkezése olyan volt, hogy az egységes magyar társadalom minden színét tükrözte.

A három napig tartó tanácskozások, szellemi harcok és végül ebben a közös hitvallásban érvényre jutó egység határozottan bizonyítja, hogy az érett magyar ifjúság átérzi a közös sors és a nemzeti felelősség gondolatát.

Átérezte és bizonyítékát adta annak, hogy az erdélyi magyar társadalomban az előítéletek és testvérgyengítő harcok egy megingó társadalom tünetei voltak csupán. Éreztük: rajtunk a felelősség azért, hogy a meglevő lehetőségekből közös munka, a közös munkából újból megerősödött magyar társadalom és ebből a megerősödő társadalomból helytálló nemzeti erő teljesebben ki. A három nap vajúdó és felemelő ünnepe után mi mindnyájan megállapítjuk, hogy társadalmunk keretén belül az osztálybeli és egyéni szétszakadás eltűnik, ha a nemzeti érdekekről van szó. A világnézeti harcok is elnémulnak a közös nemzeti érdekek parancsoló szavára.

Az érett magyar ifjúság ezalatt a három nap alatt ünnepi felszabadulásra mutatott utat népének, visszaadva a szónak erkölcsi tartalmát, nemzeti súlyát és emberi hitelét. Egy tiszta, magyar és emberi élet vágya lobogott benne, egy szenvedő nép tisztult meg általa és érezte meg újra az élet teremtő tartalmát. Ebben a megtisztulásban kisebbségi népének útját az erkölcsi és nemzeti alapon álló népi demokráciában találta meg.

A három nap tanácskozásaiban, szellemi harcaiban szembe találta magát népének minden bajával, sorskérdéseivel és kívánságaival, és ennek a népnek megújítási vágya és akarata vezette arra az útra, melynek irányát mutatják és járhatóságát fiatal örömmel hirdetik az alább következő legfőbb elvi határozatok.

Az erdélyi magyar társadalomnak a kisebbségi sors követelményei szerint való átalakulását sorsdöntő jelentőségűnek ítéljük és ezért történelmi felelősségünk tudatában az egy test és egy lélek nagy akaratával valljuk, hogy:

az erdélyi magyar népkisebbségi élet irányítása csakis a keresztény erkölcsi és demokratikus nemzeti követelmények szerint történhetik;

népkisebbségi életünket és annak minden intézményét a nemzeti egység gondolata és célja hassa át, politikai, gazdasági, közművelődési és egyházi intézményei s azok vezetői között, amennyiben hiányzik, becsületes együttműködés jöjjön létre, az osztály-, felekezeti és nemzedéki ellentétek életünkből tűnjenek el, annál is inkább, mert minden felekezeti és származású magyar embert, s így azokat a zsidó vallású magyarokat is, akik kisebbségi sorsunk minden következményét vállalják, a magyar népkisebbség alkotó elemének tekintünk;

a Vásárhelyi Találkozón megjelent fiatal romániai magyar értelmiség a legteljesebb nemzeti, szociális és politikai egység vágyától áthatva kimondja, hogy az erdélyi magyarság minden egyes tagjára sorskérdéseink és küzdelmeink iránti érdeklődés, tevőleges szolgálat és munka hárul; a magyarság minden egyes tagjának teljesítenie kell mind anyagi, mind szellemi tehetségéhez mérten kötelességét magára hagyott nemzetünk iránt;

kizárandó az, aki az erdélyi magyarság nemzeti érdekeivel összetűző tevékenységet fejt ki.

Magyar életünk szellemi buzogásának forrásánál féltékenyen őröködünk s a nemzetnevelést egyetemes magyar kisebbségi feladatnak tekintjük, amelytől belső megújításunk függ.

Megilletődéssel idézvén magunk elé népközösségünk, különösképpen egyházaink vezetőinek és munkásainak az anyanyelvi oktatás érdekében folytatott hősiességét, határozottan leszögezzük, hogy az anyanyelvi oktatás jogát népünk számára mind alsó-, közép- és felsőfokon, mind a szakoktatás terén érvényesíteni kívánjuk. Tiltakozunk iskoláinknak a törvényekben biztosított szabad működését gátló intézkedések ellen és megállapítjuk minden magát magyarnak valló szülő jogát gyermekének magyar nyelvű iskoláztatásához. Követeljük a romániai magyarság adózásából felekezeti iskoláinkat jogosan megillető állami és községi segélyt. Megállapítjuk, hogy a nemzetnevelésnek első tényezője a család, éppen ezért szükségesnek tartjuk ennek a szerepnek a magyar családokban való tudatosítását. Mivel a meglévő magyar tannyelvű iskolák csak egyrészt ölelhetik fel a magyar tanköteles ifjúságának, egyfelől követeljük az állami iskolák magyar tagozatainak tényleges felállítását s ott magyar tanerők alkalmazását, másfelől kívánjuk az iskolán kívüli népnevelés céltudatos intézményesítését. Szükségesnek tartjuk ifjúságunknak ipari, kereskedelmi és gazdasági pályák felé való irányítását s az ily természetű szakoktatás kiépítését s ugyanakkor hangsúlyozottan kívánatosnak tartjuk, hogy a népi rétegekből kikerülő tehetséges ifjak is minden segítséget megkapjanak arra, hogy megfelelő közép- és felsőfokú oktatásban részesüljenek.

Nemzeti életünk egyik legfőbb megtartó és hajtó ereje népi irodalmunk és művészetünk. Népünk rendkívül dús és változatos lelkiéletének művészi és irodalmi kiteljesedéséhez meggyőződésünk szerint szükséges az, hogy az alkotó szellem szabad legyen és szabadnak kell lennie megnyilvánulásaiban is, a Vásárhelyi Találkozó azonban csak azokat a tudományos, irodalmi és művészeti alkotásokat vallja magáénak, melyek a kisebbségi magyarság nemzeti és erkölcsi értékeit és érdekeit nem veszélyeztetik. Az itt élő népek között való kölcsönös megismerés és megértés szolgálatát szükségesnek tartjuk e népek szellemi alkotásainak a másik nép nyelvén való tolmácsolása útján.

Sajtónk nemcsak nemzeti önvédelmi harcunk pótolhatatlan fegyvere, de egyik leghasználhatóbb, mert mindenhová elérő eszköze a nevelésnek is. Ezért kimondjuk, hogy a kisebbségi sorsban a sajtó csak úgy teljesíti kötelességét, ha az önvédelmi egység, példa és tanítás napi megnyilvánulása. Nemzeti érdekeink megparancsolják, hogy a magyar népkisebbség létérdekeit érintő döntő kérdésekben a sajtó teljesen azonos álláspontot foglaljon el. Ne szolgáljon tehát idegen érdekeket. Legyen mértéke a tárgyilagosságnak, őrzője a nép jövőbe vetett jogos reménységének, öntudatosítója népünknek, ápolója a közösség szellemének, mert szerepe mindenekelőtt a nemzet nevelése. Történelmi hivatását a sajtó csak úgy töltheti be, ha a magyarság szent hagyományain és keresztény erkölcsi értékein felépülve a demokratikus nemzeti gondolatot sugározza szét. A Vásárhelyi Találkozó kijelenti, hogy az alkotmányt és a törvényt védi akkor, amikor a leghatározottabban tiltakozik a cenzúra alkalmazása és fenntartása ellen.

A gazdasági lehetőségek biztosítása és a munka szabadsága minden nép legelemibb emberi joga. Ezért az alkotmány s a törvények betűire és szellemére hivatkozva, a megbántott lélek keserűségével, egy megalázott és életlehetőségeitől megfosztani akart nép fájdalmának elemi erejével tiltakozunk minden olyan hatalmi törekvés, intézkedés és beavatkozás ellen, mely a romániai magyarságot akár a közhivatalokban, akár a magánvállalatoknál vagy a munka bármely területén meg akarja fosztani a munkához való szabad és szent jogától, ezáltal különbséget tesz állampolgár és állampolgár között, kenyértelessé és kitagadottá téve az ország lakosságának jelentékeny részét és mesterségesen és céltalanul támasztott keserűséggel akadályozza az országban együtt élő népek békés összhangjának kialakulását.

Minden egyéni és közösségi gazdasági tevékenységnek legfőbb célja a nemzet erkölcsi, gazdasági és szellemi vagyonállományának a megtartása, fejlesztése és védelme a népi érdekek és szükségletek szerint. A Vásárhelyi Találkozó a magyar népi érdekeket szolgáló és a közvélemény ellenőrzése alatt álló gazdaságpolitika feltételének látja, hogy összes gazdasági intézményeink között munkamegosztáson alapuló tervszerű együttműködés jöjjön létre s ez az

együttműködés egy gazdasági tanácsban, mint gazdasági életünket irányító s annak nemzeti kereteit meghatározni törekvő csúcshintézményben, öltön állandó formát.

Helyes mezőgazdasági politikánk alapját gazdatársadalmunk megszervezése kell, hogy képezze. Ennek érdekében építő szellemiségünket és erőinket azoknak a gazdatársadalmi munkáknak szolgálatába állítjuk, amelyek e célnak megvalósítását tűzték ki feladatukul. Mezőgazdasági politikánk egyik legfőbb feladatát népünk gazdasági nevelésében látjuk és ezért szükségesnek tartjuk a gazdasági nevelés egységes irányítását és értelmiségünk olyan nevelését, hogy mindazok, akiknek hivatásuk a magyar gazdatársadalom életében bármilyen természetű szerep betöltése, rendelkezzenek a szükséges gazdasági ismeretekkel.

A magyar jellegű és népi célokat szolgáló tőkeképzésnek előmozdítására, s ezzel kapcsolatban egészséges hitelpolitikának lehetővé tételére szükségesnek tartjuk minél szélesebb körű takarékossági mozgalom megindítását.

Nemzetgazdaságunkban rejlő nagy erőket nemcsak az élettelen anyagi javakban látjuk felismerni, hanem az élő és alkotó munkáskéz roppant értékében is. Mi bajtársi jobbként nyújtottuk a magyar munkásnak és az elfogadta. Éreztük azonban a szorítás erejében, hogy egyebet is adnunk kell. Ezért valljuk, hogy életünkben a krisztusi elvek és tanítások alapján a szociális igazságnak érvényesülnie kell és vállaljuk a közösséget a munkássággal a kizsákmányoló tőke elleni küzdelemben. A kisebbségi magyarság önvédelmének érdekében elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk, hogy a munkásság saját soraiban teljes erejének súlyával küzdjön minden elnemzetlenítő kísérlet ellen és teljes odaadással szálljon harcba összeköttetéseivel együtt a magyar kisebbségvédelem egyetemes nemzeti érdekei mellett. Kimondjuk, hogy a magyar munkás és kisiparos egyenlő jogú és szükségességű alkotója a magyar kisebbségnek és éppen ezért a munkástömegek és kisiparosok erkölcsi és kulturális nevelésének és nemzeti önvédelmi szerepének betöltése érdekében vállaljuk a közvetítő szerepet a munkásság s a többi társadalmi rétegek között. Helyesnek tartjuk, hogy a magyar munkásság és iparosság más nemzetiségű munkásokkal és kisiparosokkal, kizárólag gazdasági és szakmai érdekeinek védelmére, a szakszervezetekben és szakmai szervezetekben helyet foglaljon. Ezzel szemben a munkástömegek és kisiparosok nemzeti, erkölcsi és magyar kulturális nevelése a magyarság megfelelő szervezeteiben és intézményeiben történjék.

Teljes tudatában vagyunk annak, hogy kisebbségi sorsban élünk, s érezzük a szükségét, hogy keressük a román és magyar nép építő együttélésének a feltételeit és útját. Igazságunk tudatában állapítjuk meg, hogy a romániai magyarság kisebbségi sorsba kerülése óta mindenkor tanújelet adta, hogy eleget tett állampolgári kötelességeinek. Ezzel szemben a román kormányzatok részéről súlyos támadások érték nemzeti és emberi életjogaiban és nem kapta meg magatartásáért a kellő méltánylást és elismerést. Mi annak előre bocsátásával, hogy a középeurópai magyarság egyetlen nyelvi és kultúrközösséget képez, amelynek a romániai magyarság is alkotó része, igényeljük a romániai magyarság önkormányzatát, amelyhez való jogunkat az erdélyi románoknak saját elhatározásából született gyulafehérvári határozataira, valamint a békeszerződések kiegészítő részét képező kisebbségi szerződésre alapítjuk. A Marosvásárhelyen összegyűlt fiatalság egy szabadságát szerető nép nyíltságával fordul a nemzeti álmaiban beteljesült és Gyulafehérvár magas szelleméhez felemelkedni tudott román néphez és irányítóihoz, hogy az élet és az emberi jogaiban veszélyeztetett magyarság számára találja meg azt a módot, amely a lelki kibéküléshez, egymás becsületes megértéséhez vezet és a történelmi egymásrataltságra élő két nép számára a szabad testvéri együttélés lehetőségeit megteremti. Ohajtjuk ezt annál is inkább, mert meggyőződésünk szerint a román és magyar népre a Duna-medencében magasabb rendű közös hivatás vár.

Ezt a hitvallást, nem különben a Vásárhelyi Találkozó összes határozatait magunkénak valljuk s mint becsületes és egy nép előtt felelős férfiakhoz illik: fogadjuk mindnyájan, akik a

Találkozón részt vettünk, hogy azokat őrhelyeinken és munkaterületeinken szolgáljuk és megvalósításukért küzdeni fogunk.

A Hitvallást Tamási Áron olvasta fel 1937 október 4-én a „Vásárhelyi Találkozó” zárónapján. A jelenlevők állva hallgatták.

Tamási Áron: A jó magyar béke ügyében.

Erdélyben születtem és húsz esztendeig éltem román uralom alatt. Ismerem a hibákat és az erényeket mind a két oldalon. Tudják ők, hogy a húszéves kisebbségi életben mindig magyar öntudattal, de mindig nyíltan és tiszta szellemi eszközökkel küzdöttem az erdélyi magyarság emberi és nemzeti jogaiért. Ezt ők, ha nem is vették mindig szívesen tőlem, majdnem mindig megbecsülték bennem. S erről a helyről komoly szóval mondom meg nekik, hogy megbecsülésüket mindig boldogan adtam hozzá ahhoz a szeretethez, amellyel magára a román népre gondoltam. Az az erdélyi föld, amely nekik oly drága, nekem is legalább annyira szívem földje. S ha oly kedves az a föld a románnak és magyarnak egyaránt, akkor ne legyen szétválasztó közöttük, hanem összekötő. Nemcsak ennek a földnek a kölcsönös tisztelete kívánja ezt, hanem a politikai bölcsesség sem mond egyebet. Mindig nagy örömmel töltött el, ha olyan román megnyilatkozást hallottam, mely nem az erdélyi határ vonalára fekteti le a jövőt, hanem a két nép békességére. Ezen a helyen, ahol oly hosszú századok óta vagyunk, ők és mi egyaránt, egymásra vagyunk utalva. A békességből, mely a valóság követelménye, mind a kettőnknek haszna származik; de az üldözésből, melyet folytatnánk, csak közös kár következik.

Részelt megjelent a Magyar Nemzet 1946. szept. 29-ei számában.

Tamási Áron: A magyar és a román nép közeledése

Engedelmet kérek, hogy a mai világban, amikor egész életünket a politikai gondolkozási mód jellemzi és irányítja, én írói módon és röviden szólhassak hozzá ahhoz a kérdéshez, amelyet a Két nép közeledése címen tettem elém. A magyar és a román nép közeledéséről van szó. Talán szabad annyit bevezetőül mondanom, hogy kevés olyan ember él Magyarországon, akinek több gyakorlati és erkölcsi alapja volna ahhoz, hogy erről a kérdéstről beszéljen, mint amennyi nekem van. Ha ehhez még hozzáteszem azt is, hogy a két nép közeledése számomra nemcsak eszmei feladat, hanem egyénileg is szívügy, akkor talán valamit pótoltam abból a hiányból, hogy sem párt, sem semmiféle társaság nevében nem beszélek, csupán egymagam nevében, a szellemi lelkiismeret éberségét tartva magam elé.

Minden ősöm Erdély szülőtte volt; s némelyek azt is tudják rólam, hogy magam is Erdélyben születtem és ott nőttem fel. Ezekre az időkre emlékezem vissza, amikor a magyar és a román nép viszonyának dolgában megemlítem a legrégebbi emlékemet. A székelyudvarhelyi gimnázium negyedik osztályába jártam, amikor valahonnét, „messze földről”, néhány különös diák-társunk iratkozott közénk az osztályba. Rosszul és furcsa hangsúllyal beszéltek magyarul. Ez nekünk, székely falusi fiúknak igen feltűnő volt, hiszen akkor még nem jártunk volt sehol a tágasabb világban s nagyon meglepett, hogy egyáltalában másféle emberek is vannak, mint amilyenek mi vagyunk. Bátorságot vettünk s meg is kérdeztük az egyik tanártól:

– Tanár úr, kérem! Tessék megmondani, hogy ezek miféle fiúk, akik olyan furcsán beszélnek magyarul?

– Azok bizony román fiúk – mondta a tanár.

– S hova valók? – kérdeztük tovább.

– Hát erdélyiek! – felelte a tanár.

Nagy ámulattal folytattuk mi:

– Hát Erdélyben románok is vannak?!

– Van egy-egy a hegyekben – mondta a tanár.

Ma úgy hat ez az emlék, mint egy kedves erdélyi nemzetiségi anekdota. De bezzeg nem hatott ilyen adomaszerűen azon a nyári napon, amikor az említett gimnáziumi felvilágosítás után tizenkét esztendővel, egy szép nyári napon, az történt velem, ami történt. A sors szerkesztési kedvéből ez is Székelyudvarhelyen történt, mintha a tanár úr rövid magyarázatát a románokra nézve, kíméletlenül és túlozva akarta volna helyreigazítani a sors. Háromesztendei amerikai tartózkodás után akkor jöttem haza, azon a nyáron. Természetesen első dolgom volt, hogy a szüleimet, akik Udvarhely megyében laktak, meglátogassam. Meg is érkeztem a székely anyavárosba, de ahogy az utcán, hazai örömmel az arcomon, mendegéltem, egyszerre elem állott egy fiatalember s azzal a különös magyar beszéddel, amit negyedik gimnazista koromban hallottam volt először, így szólott hozzám:

– Az úr nekem nagyon ismeretlen.

– Nekem is maga – mondtam neki.

Erre felszólított engem, hogy kövessem őt az állambiztonsági hivatalba, vagyis a sziguráncára. Ártatlanságom tudatában nem ellenkeztem, sőt szívesen követtem őt, abban a hitben, hogy igazam miatt ő fog szégyenbe kerülni. A sziguráncán egy óriási nagy és mérges kutya fogadott s egy barátságatlan hivatalfőnök, aki mindjárt átkísértetett a csendőrségre engem. Itt a csendőr őrmester, a szokott várakoztatás után, végre nyersen reám szólt:

– Miért jött maga ide?

– Azért jöttem ide – feleltem neki –, mert meg akarom a szüleimet a szomszéd faluban látogatni.

– Nem kérdeztem magától – szólt még nyersebben az őrmester –, hogy kit akar meglátogatni. Azt kérdeztem, hogy miért jött ide a városba?

Azt feleltem neki, hogy itt vezet keresztül az utam, de nem volt megelégedve a válaszommal. Utána azt is mondtam, hogy itt jártam iskolába, ebben a városban; majd azt, hogy szülőföldemen vagyok, ahol sokan ismernek. Mindenre az volt az őrmester válasza, hogy nem azt kérdeztem magától, hanem azt, hogy miért jött ide a városba?! Mivel az indokolásból is kifogytam s nem is akartam többé hiába felelgetni, elhallgattam. Erre betettek egy sötét kamrába, ahol két napig töltöttem az időt, gondolkozván azon, hogy micsoda esztelenség, ami történt.

Vagy hátha nem is volt esztelenség! Hátha egy távoli, derengő cél érdekében tette velem ezt a forgandó élet! Hátha a román őrmestert csak eszközül használta arra, hogy engem az erdélyi kérdés dolgában gondolkozásra ösztökéljen, ahogy később Surgyélán is gondolkozásra ösztökélte Ábelt. Ha ez lett volna a cél, akkor nem múlt el haszontalanul az a két nap, mert gondolkozhattam a nagy erdélyi kérdésen, melynek a megoldása mégsem lehet más, csak egyedül az, hogy a román és a magyar népnek békekészen együtt kell élnie az erdélyi földön. Szépek és önmagukban értékesek a tudományos elméletek arról, hogy ősi jusson kit illet meg Erdély. A magyar ősfoglalás, sőt a hun, avar-székelymagyar történeti legenda éppen olyan elfogadhatóan igaznak hat, akár a dákmán magyarázat. A román népesség nagyobb számával szemben ott van a történelmi tény, hogy az erdélyi magyarság színe-java, sőt a székelység egész állománya egyre pusztult és vérzett az állandó harcokban, melyeket az erdélyi föld védelméért folytatott a magyarság, miközben a románok, nem katonáskodván, egyre szaporodtak! Folytatva ezeket, szakadatlanul sorolni lehetne az érveket, melyek hol a magyarok, hol a románok igaza mellett szólnak. De ebben a kérdésben nem vezetnek megoldásra az érvelések és nincsen haszon abban a tudományban, mely a politika szolgálatában áll, mivel a végén mégis ott van maga a tény, vagyis az, hogy magyarok és románok egy közös földön élnek, mert nem tudnak és nem akarnak máshol élni. A kérdés tehát nem az, hogy egyiknek uralkodnia kell és pusztulnia a másiknak, hanem a kérdés az, hogy miképpen volna lehetséges békében együtt élnünk.

Az a gondolkozási mód, mely az erdélyi kérdés megoldását abban látja, hogy Románia és Magyarország között szigorúan elválasztó határt kell megvonni, nem vezet célhoz. Ilyen határt igazságosan megvonni nem is lehet, hiszen legtöbb helyen egymásba fonódva él Erdélyben a román és a magyar. De ha ez lehetséges volna, akkor is az olyan országhatár, amely országokat és népeket egymástól szigorúan elválaszt, nem a jövőt építi, hanem visszavetne a múltba, mely ádáz és céltalan szenvedésekkel van tele.

Ilyen okoknál fogva nemcsak költői megérzéssel, hanem a józan értelem alapján is üdvözlök és szellemi fegyverekkel támogatok minden olyan törekvést, mely az erdélyi határ elválasztó jellege helyett a két nép közeledését akarja létrehozni. A politika feladata, hogy erre a munkára, mely nemzeti jelentőségű ügy, a lehetőséget megteremtse. Ha ez a lehetőség, melyre biztató jelek vannak, szabadon meglesz, akkor a szellem emberei – s közöttük én is – szívesen elindulnak, hogy a lélek és az értelem kincsein keresztül megismertessék és közel hozzák egymáshoz a két népet.

S mivel a művészetnek előőrs szerepe van ebben a kérdésben, engedjék meg nekem, hogy végezetül ismét visszaemlékezzem egy erdélyi estére.

A harmincas esztendőkből egész Erdélyt bejárta egy magyar művészcsoporthoz, melyben erdélyi magyar írók, szavalók és énekesek voltak s amelyet az apostoli szerepet betöltő Benedek Elek vezetett. Ez az úttörő szellemi csoport, melynek én voltam akkor a legfiatalabb író tagja, Medgyesre is elment, abba az erdélyi városkába, ahol magyarok, románok és szászok vegyesen éltek. Irodalmi estélyünkön egy szász író is szerepelt, és felkértünk egy segesvári származású román énekest is, hogy magyar dalunk és szavunk mellé énekeljen román népdalokat. S ahogy énekelt, egyik román népdalt a másik után, lassan könnyes lett a szemem, mert a sóvárgás és a bánat, mely különös illat gyanánt áradt a dalokból, nemcsak a Körös és a Maros bánata volt, hanem az Olté és a Küküllőé is.

S akinek közös a bánata, közös a sorsa.

Forrás: Digitális Irodalmi Akadémia. (1947. január 22-én Budapesten a Fővárosi Népművelési Központ és a Kulturális Egyesület Országos Szövetsége román estet rendezett a Parlamentben. Itt hangzott el Tamási Áron fenti című előadása. Rövidített szövegváltozatát közölte a Rómeó és Júlia 1947. ápr. 29-i 7. száma – Meg kell békülni címmel, Groza Péter budapesti látogatása elé alcímmel. A teljes szöveg megjelent először: Magyar Fórum 1991. máj. 23-i szám. Újraközölve továbbá: Aranyos tekergők (189–191) – ugyancsak Meg kell békülni címmel, Groza Péter budapesti látogatása elé alcímmel, rövidített változatban.)

Részlet Mindszenty József bíboros 1956. november 3-án este elhangzott rádióbeszédéből:

„Minden néppel és országgal barátságban akarunk élni... Nem mesterségesen hirdetett, de valódi barátságban mindegyikkel... A régi nacionalizmusokat mindenütt át kell értékelni”.

Ez a tömörítés Közi Horváth Józsefnek a Katolikus Szemlében a forradalom tizedik évfordulóján megjelent A szabadságharc és az egyház című írásában olvasható. A beszéd a világháló több helyén, többek között [ide kattintva is](#) megtalálható. Az alábbi idézet azt a részletet tartalmazza, amelyből Közi Horváth József a kulcs mondatokat kiemelte:

Most történt először a történelem folyamán, hogy Magyarország a többi kultúrnép valóban hathatós rokonszenvét érdemli. Mi meg vagyunk illetődve s egy kis nemzet minden tagja szívből örül, hogy szabadságszeretetéért a többi nép felkarolja ügyét. A Gondviselést látjuk benne, amely a külföld szolidaritása által valósul meg úgy, ahogy himnuszunk zengi: Isten áldd meg a magyart... Nyújts feléje védő kart.

Himnuszunk így folytatódik: ha küzd ellenséggel. De mi rendkívül súlyos helyzetünkben is azt reméljük, hogy nincsen ellenségünk. Mi sem vagyunk ellenségei senkinek sem. Minden néppel és országgal barátságban akarunk élni. Egy olyan nemzetnél, mint a magyar, amelynek történelmi törzse mélyen gyökeredzik a múltban, különböző korszakok ismerhetők fel abban az érzésben, amivel helyet foglal a többi nép között. Fordulatairól, árnyalatairól le lehet olvasni fejlődésének jegyeit. Korunknak azonban általános jellemzője, hogy minden népnél egy irány felé halad a fejlődés. A régi nacionalizmusokat mindenütt át kell értékelni. A nemzeti érzés ne legyen többé harcok forrása az országok közt, hanem az igazság fundamentumán a békés együttélés záloga. A nemzeti érzés virágozzék az egész világon a népek közös kincseit képező kultúrértékek területén. Így az egyik ország haladása a másikat is előreviszi.

Természetszerű okoknál fogva: fizikai életfeltételeik szerint is mindjobban egymásra utaltak a népek. Mi magyarok, az európai népek családi, bensőséges békéjének zászlóvivőiként akarunk élni és cselekedni. Nem mesterségesen hirdetett, de valódi barátsággal mindegyikkel. Sőt még további tájak felé emelve szemünket: mi, a kis nemzet, barátságban, zavartalan, békés, kölcsönös megbecsülésben kívánunk lenni a nagy Amerikai Egyesült Államokkal és a hatalmas orosz birodalommal egyaránt. Jósomszédi viszonyban Prágával, Bukaresttel, Varsóval és Belgráddal. Ausztriát pedig ebben a tekinteten úgy kell megemlítenem, hogy mostani vajúdasunk kapcsán tanúsított testvéri magatartását máris minden magyar a szívébe zárta.

Sütő András az együttéléstről

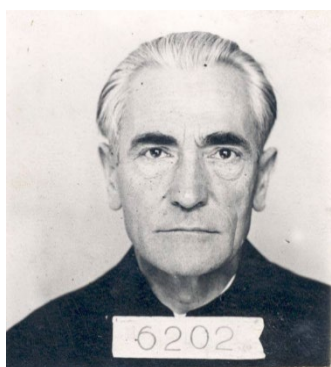
A Múlt-kor 13 évvel halála után szerkesztőségi cikkben így emlékezett meg róla:

„Jóllehet folyamatos zaklatásokban, fenyegetésekben volt része, emberi tartásból nem hagyta el szülőhelyét, és erre biztatta a romániai magyarokat is. Műveiben és életében ugyanazt az igazságot hirdette: az Erdélyben élő nemzetiségek csak békében, egymást kölcsönösen gazdagítva és segítve érhetnek el eredményeket.

Úgy tartotta, hogy mindenféle ellenségeskedés, a nacionalizmus és nemzeti felsőbbrendűség bármely megnyilvánulása árt az egyénnek és közösségnek, az országnak és Európának.”

A teljes cikk [megtekinthető ide kattintva!](#)

Márton Áron az összefogásról

1972-ben megáldotta szülőfalujának felújított templomát, a szentmise homíliájában ezt mondta: „Apáink annak idején a templomhoz kötötték sorsukat. Az életküzdelem kemény és könyörtelen volt számukra is... Istenben bíztak. Istenhitükről és bizalmukról tanúskodnak ezek a vaskos falak. Hitük tanításából és az életből tanulták meg, hogy ha a mostoha körülmények közt helyt akarnak állni, össze kell fogniuk, egymást meg kell becsülniük, együtt kell vállalniuk a közös sorsot.”

A mostoha körülmények változhatnak, de úgy tűnik el nem maradnak. Ezért a fenti sorok nem letűnt időket idéznek, hanem mára és holnapra is eligazítást jelentenek. Az összefogás szükségessége pedig vonatkozhat a magyarokra, a keresztényekre vagy akár a közép-európaiakra is. A lényeg, hogy felismerjük mikor kikkel közös a sorsunk.

Márton Áron: Európába haladva

Újévi szentbeszéd 1978

Az együtt élő nemzetiségek természetszerű feladata lehetne, hogy egymás között az összetartó kapocs szerepét vállalják, de az elhibázott politika éppen az ellenkező szerepre nevelheti őket. Ezért, hogy a békés és termékeny együttélés lelki feltételei létrejöhessenek, az európai népeknek le kell mondaniuk a nyers nemzeti önzésről, minden beolvasztási, elnyomó és uralmi törekvésről. Meg kell tanulniuk, hogy egymás sajátos kultúráját, népi egyéniségét, egyenrangúságát, önállóságát tiszteletben tartsák. A nacionalista ambíciók már úgy sem egyeztethetők össze a világpolitikai és világgazdasági fejlődéssel.

A 2010. évi XLV. tv. a Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről

Mi, az Országgyűlés tagjai, azok, akik hiszünk abban, hogy Isten a történelem ura, s azok, akik a történelem menetét más forrásokból igyekszünk megérteni, hazánkért és a magyar nemzet egészségéért, az Alaptörvényben rögzített felelősségünk jegyében, a magyarság egyik legnagyobb történelmi tragédiájára, a történelmi Magyarországot szétdaraboló, s a magyar nemzetet több állam fennhatósága alá szorító, 1920. június 4-én aláírt békediktátumra emlékezve, számot vetve e békediktátum által okozott politikai, gazdasági, jogi és lélektani problémák máig tartó megoldatlanságával, egyaránt tiszteletben tartva a magyar nemzet érdekeit és más nemzetek jogát arra, hogy a magyarság számára fontos kérdésekről másként gondolkodjanak, attól a céltől vezettetve, hogy e cselekedettel hozzájárulunk a Kárpát-medencében együtt élő népek és nemzetek kölcsönös megértésen és együttműködésen alapuló békés jövőjéhez, s egyúttal a XX. század tragédiái által szétdarabolt Európa újraegyesítéséhez, a következő törvényt alkotjuk:

1. § Az Országgyűlés tisztelettel adózik mindazon emberek, közösségeik és azok vezetői, illetve az ő emlékük előtt, akik 1920. június 4., a magyar nemzet külső hatalmak által előidézett igazságtalan és méltánytalan szétszaggatása után áldozatvállalásukkal és teljesítményükkel lehetővé tették, hogy e tragédiát követően a magyarság mind szellemi, mind gazdasági értelemben képes volt újra megerősödni, s képes volt túlélni az ezt követő újabb történelmi tragédiákat is. Az Országgyűlés fejet hajt mindazon nők és férfiak, illetve az ő emlékük előtt, akik e küzdelemben az elmúlt kilencven év során magyarságukért hátrányt, sérelmet szenvedtek, külön megemlékezve azokról, akik az életüket kényszerültek áldozni nemzeti önazonosságuk vállalásáért. Az Országgyűlés elismeréssel emlékezik meg mindazokról, akik nem magyar emberként vállaltak szolidaritást a magyarsággal.

2. § Az Országgyűlés megállapítja, hogy a trianoni békediktátum által felvetett kérdések történelemből ismert **eddig megoldási kísérletei** - mind az idegen hatalmak segítségével végrehajtott újabb határmódosítások, mind a nemzeti önazonosságnak a nemzetköziség ideológiája jegyében történt felszámolására irányuló törekvések - **kudarcot vallottak**. Ebből kiindulva az Országgyűlés kinyilvánítja, hogy a fenti problémák megoldását csak a nemzetközi jogi szabályok által kijelölt keretek között, demokratikus berendezkedésű, szuverenitásuk birtokában lévő, polgáraik és közösségeik számára gyarapodó jólétet, jogbiztonságot és a gyakorlatban is érvényesülő jogegyenlőséget biztosító, egyenrangú országok kölcsönös tiszteleten alapuló együttműködése eredményezheti, melynek kiindulópontja csak az egyének - a nemzeti önazonosság megválasztását is magában foglaló - szabadsága, s a nemzeti közösségek belső önrendelkezéshez való joga lehet. Az Országgyűlés ugyanakkor elítél minden olyan törekvést, amely az adott állam területén kisebbségben élő nemzetrészek asszimilációjának előidézésére irányul.

3. § Az Országgyűlés kinyilvánítja, hogy a több állam fennhatósága alá vetett magyarság minden tagja és közössége része az egységes magyar nemzetnek, melynek államhatárok feletti összetartozása valóság, s egyúttal a magyarok személyes és közösségi önazonosságának meghatározó eleme. Ebből kiindulva az Országgyűlés megerősíti Magyarország elkötelezettségét a magyar nemzet tagjainak és közösségeinek egymással való kapcsolatuk fenntartására és ápolására, és az Európában elfogadott gyakorlatot alapul vevő közösségi autonómia különböző formáira irányuló természetes igényének támogatására.

4. § Az Országgyűlés kötelességének tekinti arra inteni a nemzet ma élő tagjait és a jövőbeni nemzedékeket, hogy a trianoni békediktátum okozta nemzeti tragédiára mindörökké emlékezve, **más nemzetek tagjaiban okkal sérelmeket keltő hibáinkat is számon tartva**, s ezekből okulva, az elmúlt kilencven esztendő küzdelmeiben az összefogás példáiból, a nemzeti megújulás eredményeiből erőt merítve, a nemzeti összetartozás erősítésén munkálkodjanak. Ennek érdekében az Országgyűlés június 4-ét, az 1920. évi trianoni békediktátum napját a Nemzeti Összetartozás Napjává nyilvánítja.

5. § Jelen törvény 2010. június 4-én lép hatályba.

Ki mit tud a szórványról?

A nemzeti összetartozás évének tiszteltére

A nemzeti összetartozás évének tiszteletére a Charta XXI. Egyesület egy sajátos Ki Mit Tud? versenyt hirdetett. 2019. december 14-étől 366 szórványtelepülésről megjelentettünk egy fényképet, és megkérdeztük a Charta XXI facebook oldal látogatóit, hogy mit tudnak róluk.

A települések távolról sem voltak közismertek. **Gál Péter** (Zamárdi) chartatársunk szép elgondolása volt, hogy valamilyen közszolgálati csatorna naponta adjon ismertetést ezekről a településekről. Mi, mint egyesület erre természetesen nem vállalkozhattunk, de az ő felvetéséből kiindulva meghirdettük ezt a versenyt. Ehhez **Ottlik Domonkos** munkája is kellett, aki a fényképeket válogatta és természetesen a versenyzőké. A verseny meg is bukhatott volna, de részben egy-két elszánt „hosszútávfutó” erőfeszítése miatt, részben pedig azért, mert sokan szóltak hozzá legalább egy vagy néhány településhez.

A verseny tehát sikeres lett, ráadásul nemcsak mennyiségi szempontból voltak sikereink. Egy kárpátaljai településről az egyik hozzászóló azt írta: sok éve lakom itt, de mindezekről semmit sem tudtam. A verseny során kaptunk szakszerű leírásokat, lexikon adatokat, és személyes emlékeket. Nem egyszer hozzászóltak a többségi nemzetből is. Ez egyfajta többlet eredmény: nem sejtettük, hogy köreikben is lesz érdeklődés. A nem magyar hozzászólók óriási többsége a témáról, azaz a falu sajátosságairól írt, csak elvétve találkoztunk etnikai gyűlölködéssel.

Most a hozzászólásokból készített válogatással érzékeltetjük, hogy milyen kincset jelent a szórvány. Legelőször álljon itt egy bejegyzés, amit Szépkényerúszentmárton kapcsán írt valaki, de végeredményben az egész versenyről nyilatkozik:

„Csak azt tudom róla, hogy itt sem jártam és még nagyon sok helyen ezen kívül. A játékot figyelve van mit pótolnom. Sok esetben évezredek települések, amiről nem is hallottunk, vagy hallottam. Gazdag múlttal, szerény jelennel.” Nagy eredmény, hogy sokakban felkeltettük ezt a pótlási igényt. A járvány sajnos nem tette lehetővé, hogy a települések felkeresését javasoljuk. Remélhetőleg azonban ez a helyzet sem tart örökké.

Ezek után álljon itt néhány konkrét bejegyzés, szerkesztett formában.

KÜKÜLLŐDOMBÓ

Nekem e falu jelenti a mindent! Itt kezdődött minden, és itt is ér a vég, hidd el! (Jakab Tibor)

Háááááát..... Ez a hely az otthonom... volt, és az is marad amíg élek. Bármit megtennék, hogy csak még egyszer lecsúszhassak a szánkóval, ezúttal a gyerekeimmel együtt, az iskola dombjától a malomig. És folytathatnám... Bármikor visszaköltöznék a kis szülőfalumba! De addig is Isten áldja a lakóit! (Béres Miklós Gyöngyi)

Küküllődombó Dicsőszentmártontól néhány kilométerre nyugatra van a Kis-Küküllő jobb, tehát északi partján. Vele szemben a déli parton van Ádámos. Ez a két falu a Küküllő-menti népzene legértékesebb anyagát adja Szászcsovás mellett, ami a Dicsőszentmártontól keletre lévő Mikefalvához tartozik. Küküllődombótól és Ádámostól tovább nyugatra van Küküllővár, ott született Köncei Ádám, aki a kolozsvári táncház alapítója, és a Küküllő-menti népzene behozta a köztudatba. Köncei Ádám a 60-as években népzene kutatóként végig járta azokat a székely falvakat, ahol Kodály és Bartók még az 1910-es években gyűjtöttek. A népdalkultúra változásait kutatta 50 év elmúltával, és még találkozott olyan adatközlőkkel, akik annak idején Kodálynak és Bartóknak énekeltek.

A Kis-Küküllő mentén a népzene és néptánc mellett a borok is kiválóak! Ha megmaradhattak volna Magyarországnál, akkor ma a Küküllői Borvidék a jeles borvidékeink közé tartozna. Én 30 éve ittam küküllői bort, kistermelőtől, nem tudom, hogy most, hogy állnak a küküllői borok.
(Virt László)

SZŐLŐSUDVARNOK

Egy 2000 lelkes település Vajdaságban. Böngészés közben messzire kalandoztam. Elmélyültem a Csekonicsok családfájában. Sok érdekes dolgot olvastam. Tudom nem ez volt a kérdés, de nem volt haszontalan a délután. (Szommer Katalin)

MAGYARBÜKKÖS

Vas Népe, 2013. június (58. évfolyam)2013-06-25 / 146. szám:

Magyarbükkös. Egyike azon magyar falvaknak, amelyek a feledés homályába merültek. Továbbá azon nagyon kevesek egyike, melyről a feledés után megint beszélnek. Június 23-án szentelték újra az-elhagyott falu, Magyarbükkös temetőjét, egyben emlékeztek a falut elhagyni kényszerülő családokra.

Magyarbükkös virágzó falu volt a XIX. század végén, XX. század elején. Az emberek mindennapjai olyanok voltak, mint más falvakban, dolgoztak, gyermeket neveltek és temették halottaikat. Működött a kocsmá, örölt a malom. A II. világháború azonban mindent megváltoztatott. Magyarbükkös határfalu lévén szigorú őrizetet kapott. Aztán egy örült törvény megpecsételte a sorsát. A kollektív bűnösségre hivatkozva a Magyarbükkösön élő sváb nemzetiségű családok kitelepítéséről döntöttek. Azonban a megszegyenítést nem várták meg az itt lakók, hanem a hét család 1946. május 26-án éjszaka mindenét hátrahagyva Ausztriába menekült. A falut halálra ítélték. A vasfüggöny pont a falu és egyúttal a temető közepén húzódott végig. A temetőt még csak megnézni sem szabadott, nemhogy gondozni. A szeretteiket el kellett, hogy felejtseik mindörökre. Időközben a magyar lakosok is beköltöztek Csákánydoroszlóra, az utolsó ember 1958-ban hagyta el a falut. Magyarbükkös megszűnt létezni, a házak összedőltek, a temetőt felverte a gaz, a kőkeresztek eltöredeztek.

A rendszerváltás csak annyi változást hozott, hogy a szögesdrótot eltávolították, úgy, ahogy, de Magyarbükkös története ezután sem vett kedvező fordulatot. Erre 2008-ig kellett várni. Ekkor a Csákánydoroszlói Civil Szervezet Közhasznú Egyesület felkarolta Magyarbükkös ügyét. Osztrák barátaikkal közösen megtisztították a gáztól és a szögesdrótmaradványoktól a temetőt és a hozzá vezető mintegy egykilométeres utat.

2011 novemberében a civil szervezet sikeres pályázatot nyújtott be a Leader programba, és 3 millió 478 ezer 196 forintot nyert a temető és környékének rekonstrukciójára. A temetőhöz vezető egykilométeres utat lekavicsozták, a temető és az út környékére dísznövényeket ültettek, padokat és kukákat helyeztek ki. Valamint a temető közepére egy kopjafát állítottak, emléket állítva a halottaknak és a menekülteknek. Horváth István csákánydoroszlói polgármester javaslatára pedig egy jelképes hidat helyeztek a határra, melyet a 23-ai ünnepeken az összetartozás és a szabadság hídjának is neveztek.

(Kövesdi Zsuzsánna)

A feladvány egyébként nem ez a település volt, hanem a valóban szörványnak számtó erdélyi Magyarbükkös.

KÖRÖSTÁRKÁNY

„A szórványban a szeretet soha el ne fogyjon” (Egyed István)

Sütő Éva a KÖRÖSTÁRKÁNYI GYEPÜŐR című, 2018. augusztus 25-én, a romániai Erdélyi Naplóban megjelent írását ajánlom elolvasásra azoknak, akik velem együtt – eddig - még soha nem hallottak Köröstárkányról. Ez az írás interjú Gábor Ferenc íróval a környéken történő magyarirtásról és a hiányzó érdekképviseltről.

Gábor Ferenc nyugdíjazása óta a Fekete-Körös menti magyarság mártíromságát kutatja. „Az áldozatok nevei már nemcsak emlékművekre lettek bevésve, hanem könyvek lapjaira is felkerültek. Azok is áldozatok voltak, akik életben maradtak, de csonka családokban, kirabolt faluban teremtették újra a magyar életet. Azok nevei is napvilágra kerültek, akik részt vállaltak a gyilkosságok kitervelésében és kivitelezésében.(...) Sajnos nemcsak fizikai magyarirtás folyt a Fekete-Körös völgyében, de napjainkban is elszenvető alanyai vagyunk a magyarság kulturális, szellemi, erkölcsi megsemmisítésének. (...)Idestova már 28 éve nemhogy előre lépne, de egyre fogy, sorvad az erdélyi magyarság, benne a Bihar megyei és a tárkányi közösség is – minden értelemben. (...) Amikor a magyar világot a román váltotta fel, az anyaországon kívül rekedt magyarság szinte letargikus állapotba került. A külföldi magyar közösségek oltalom nélkül maradtak, cserbenhagyva, becsapva érezték magukat még az anyaország részéről is.”

Sokan mégis optimisták voltak, mert úgy hitték, hogy csupán megszállás történt, és annak előbb-utóbb vége szakad. Ahogy megtudjuk Gábor Ferencről, ez a kisebbség úgy tudott megmaradni, hogy védte színmagyarságát, nem lehetett bevezetni a román nyelvű közigazgatást, mert a magyarok nem voltak hajlandók megszólalni románul.

A 2015-ben Isten se akarja című kötete az 1944-es magyarremetei magyarirtás áldozatainak állít emléket. „Barbár korokat idéznek a magyarremetei gyilkosságok, hiszen a felfegyverzett többség, kihasználva helyzeti fölényét, fegyvertelen férfiakat szedett össze, hogy minden ítélet nélkül lemészárolja őket. Fiatal, ereje teljében lévő vagy már aggkort megélt magyarokat lőtték halomra. Ugyanakkor emlékállítás is e könyv azoknak a román nemzetiségű embereknek, akik emberségüket, tisztességüket megőrizve segítették, támogatták a halálra szántakat.”

Az Egy falu, melynek nem látni mását (2013) című monográfia Köröstárkány múltját és jelenét mutatja be. ...

1997-1999 között, amikor Gábor Ferencet a RMDSZ köröstárkányi szervezetének az elnökévé választották, a vértanúk emlékhelyének a kialakítását kezdeményezte. Nehéz feladat volt, mert abban az időben még sehol sem sikerült emléket állítani azoknak a magyaroknak, akik az erdélyi, illetve fekete-Körös-völgyi román atrocitásoknak estek áldozatul. Addig román történelemkönyvekben és iskolai tankönyvekben csak magyar atrocitásokról írtak a román tankönyvszerkesztők. Az emlékműre egy turul madárnak kellett volna felkerülnie. Ez nem jött össze. A román helyhatóság azzal indokolta a tilalmat, hogy csak felesleges feszültségeket szítana.

A körösladányi mézszárlásról film is készült. A film alkotóinak célkitűzése, hogy emléket állítson annak a magyar közösségnek, amely a sorscsapások után is lábra tudott állni és meg tudta őrizni identitását. A köröstárkányi mézszárlás című film arról a különös kegyetlenségről szól, amikor az 1919. április 19-én a Bihar megyei Köröstárkányban és Kisnyégerfalván a Székely Hadosztály visszanyomulása nyomán előretörő román félkatonai alakulatok különös kegyetlenséggel összesen 108 magyar ember életét oltották ki. A Debreceni Televízió és a Debreceni Mozgóképfilm Alapítvány dokumentumfilmje, a II. Savaria Filmszemlén különdíjat nyert.

Az Újkor.hu online folyóiratban t.k. a következőket olvashatjuk: „A történelekről pedig jobbnak találták hallgatni. Csak szűk családi körben, a templomi imádságok alkalmával volt mód megemlékezni az elhunytakról. A nagyszombati mézszárlás „néma hagyományként” létezett egészen

1989-ig. A politikai fordulatot követően azonban a magyar közösség megfogalmazta a román hatóságok felé azon igényét, miszerint emlékmű állításával kíván hét évtized elmúltával végre nyíltan, közösen emlékezni az 1919-es atrocitások áldozataira. További 10 esztendő kellett azonban várni a román hatóságok engedélyére. 1999 óta a köröstárkányi „magyar siratófalnál” emlékezhetnek az érintettek az 1919-es mészárlás, az első és a második világháború helyi áldozataira.”

(Suzana Guoth)

SZAPÁRYFALVA

Egy beszámoló a Bánsági helyzetről, hiszen Szapáryfalva is ott fekszik. Elgondolkodom azon, hogy akárhogy is nézzük a dolgokat, van mit tanulnunk a felmenőinktől.

„Én tavaly érkeztem ide Marosvásárhelyről a feleségemmel és kisfiammal. Amikor engem idehívtak, még élt a régi bodói pap, ezért nem tudtunk mást, beköltöztünk Szapáryfalvára. Ott anynyira örültek nekünk, hogy azt el sem tudom mondani, hiszen hét éve nem lakta már senki a szapári paplakot.(...) Míg Bodófalván az elvándorlás, addig a Szapáry Péter grófról elnevezett Szapáryfalván (Tipar) az elrománosodás a legnagyobb gond.” Csizmadia Ferenc tiszteletes szerint lenne pedig jövője a magyarságnak, hiszen nagyon sok a magyar kismama, más kérdés, hogy fiaikat és lányukat minek nevelik.

Régen annyi gyermek volt Szapáryfalván, hogy saját szülészete is volt! De erről meséljen inkább Vásári János, aki valószínűleg ma a legtöbbet tud a falu múltjáról. A nyugalmazott mozdonyvezető éppen a családi kártyaparti romjait rendezgeti - nővérének gyermekeivel estébe nyúlóan verik a blattot, ha vasárnaponként meglátogatják.

„- Régen még ünnepekkor is dolgoztam. - kezdi visszaemlékezését a 61 éves masinista. - De volt, hogy megegyeztünk a románokkal, és ortodox húsvétkor mi dolgoztunk, magyar húsvétkor meg ők. Emlékszem, 2000-ben egyszerre volt Lugoson a közös húsvét. Az elmondhatatlanul szép volt. A református templomban gyülekeztünk, s mindenki gyülekezett a saját templomában. Akkor elindultunk a templomból gyertyákkal - mindenki kapott gyertyát -, s aztán a katolikus templomnál összevegyültünk a katolikusokkal, majd találkoztunk az ortodoxokkal, akik jöttek emerről, a Temesvári útról felvettük a többi ortodoxot, aztán a görög katolikusokat, amarról pedig a baptistákat. Nagyon szép volt! Senki nem protestált, románok, magyarok, mindenki egy volt.”

Aztán a falu múltjáról kezdett mesélni.

„- A telepések a Bánátból jöttek, a mostani szerbiai területről. Ott, a Tiszának az alsó folyásánál volt három falu, két német, Gizellafalva valamint Józseffalva, és egy magyar, Albertfalva. S 1881-ben települtek ezek át oda, ahol most is vannak. Hogy ezeknek mi a történetük? Öregapám elmondása szerint többféle felkelés is volt a Habsburgok ellen. A vezetők elmenekültek Törökországba, a pórnépet pedig bebörtönözték a váci és az egri börtönökbe, s még ki tudja hova. Aztán rájöttek, hogy nincs értelme ezeket a szerencsétleneket bent tartani, kidobták hát őket arra a nádas vidékre a Tisza mellé, hogy ott csináljanak maguknak falvakat. S az emberek nekiálltak kitisztítani a nádasokat és termővé tenni a földeket. 1881-ben már rehabilitálva voltak, de gyakori problémává vált az árvíz, állandóan elöntötte őket a Tisza vize. Elvitte a termést és a jószágaikat. Aztán úgy döntöttek, hogy Krassó-Szörény megyébe áttelepítik ezt a három falut. Igen ám, de az albertfalviaknak a kiadott hely nem volt megfelelő, mert nekik Lugos mellett - ahol ma a gazdasági iskola van - jelölték ki a telket. 370 hold föld volt pontosan. Eddig küzdöttek a Tisza-folyóval, most küzdjenek újra a Temes-folyóval is? Hát nem vállalták el, nem fogadták el az állami támogatást se. Telt múlt az idő, és az akkori földművelődési miniszter (Darányi Ignác) beszámolt a budapesti parlamentben arról, hogy az albertfalviak nem

hajlandók elfoglalni a kiadott helyet, mert a Temes ott van közel. Ebben a vitában részt vett Szapáry Péter gróf is. (Ő rövid ideig volt első miniszter is.) Akkor ő azt mondta, hogy ha nem hajlandók elfogadni, én hajlandó vagyok átadni egy dombos területet, ha ők kitakarítják az erdőt. De feltételül szabta, hogy a falut akkor ne Albertfalvának hívják, hanem vegye fel ez én nevemet és legyen Szapáryfalva.(...) Néhány év alatt tehát virágzó falu épült. (...)Már akkor látták, hogy nagyon szorgalmas nép él itt, és úgy volt, hogy Szapáryfalva mezőváros lesz. A templom után van az a nagy köztér, oda egy nagy műszaki iskolát akartak építeni. Már az építkezést is megkezdték. A templommal szemben a szülészeti és a kórház helye is ki volt már mérve. Aztán jött az első világháború és a trianoni békediktátum, ami összetörte a magyarok hátgerincét és egyszerre minden megszűnt. Két vasútállomása is volt Szapáryfalvának. Ami most Kastélynál (Costeiu) van, az is szapári megálló volt, s volt egy kicsi, a falu mellett, azt is elvette a román állam. (...) Nekem még megvan itt a táblája, meg tudom mutatni, ezt nem adom oda senkinek, amíg élek! Itt volt a falu szélén, s ez itt írja, hogy Bégakörtés 4 km. Ezek azt mondják, hogy ez mindig is Románia volt. Hát kérem, én hátul, a fűtőháznál dolgoztam, és a sínek már Magyarország ideje alatt is ott voltak. 1990 után kezdtük a régi mozdonyokat szétszerelni, és ezeken írva van, hogy MÁV. Mondom nekik, hogy gyertek ide, mit ír itten; én meg lefordítottam nekik románra a szöveget. Nem én mondom ezt, ezek adatok. Erre már nem tudtak mit mondjanak(...)

(Suzana Guoth)

ARANYOSEGERBEGY

Ott született anyai nagymamám, Jakabh Ágnes. Folyik a könnyem! Sajnos, egyszer jártam ott a nagyszüleimmel, úgy ötven éve. Nagy örömet okozna, ha valaki írna róla!

Meghatódtam, örültem. A nagyszüleim, szüleim, 1944-ben menekültek a mai Mo. területére, vasutasok voltak, Szolnokon telepedtek le. A rokonság meghalt, széjjel szóródott. Azért még vannak unokatestvéreim Zsibón, Nagyenyeden. Amikor Egerbegyen jártunk, még nagyon gyermek voltam, csak a folyócskára emlékszem, s arra, hogy milyen hittel, büszkeséggel ment a Nagymamám az Ő templomába, ahol megkeresztelték. Nekem nagy örömet okoztak, kívánom, másoknak is jusson ugyanez! Tisztelettel és köszönettel: dr. Varga Istvánné, Veres Emma

TAMÁSFALVA

Igen itt vagyunk a Kisbega, Óbega a határ csücskében. Itt cipelték voncolták lopva a nádasba Kiss Ernő holttestét, az Aradi vértanút Elemérre. Nézzenek utána a történelemben. Az öregapámtól és édesapámtól sokat hallottam róla. Itt a nádasban bujkálva pihentek, és mentek tovább Elemére. (Túri Gizella)

Utána néztünk!

Kiss Ernő altábornagynak a kivégzése sem volt egyszerű: az első sortűz csak a vállát érte. A másodikat maga vezényelte. A jeltelen sírból a tisztiszolgája emelte ki és álnéven temette el Aradon. Innen Katalinfalvára vitték, majd 16 évvel később Elemérre a családi sírboltba. A Túri Gizella édesapjától és öregapjától hallott történet minden bizonnyal még 1849 végén vagy 50 elején történhetett, amikor kilopták a holttestet Aradról és elindultak Elemér felé. De Katalinfalván megálltak, bizonyára veszélyes volt tovább vinni. 1865-ben már enyhült a diktatúra, így a tábornok földi maradványai végre eljutottak Elemérre, ahol ma is nyugszanak. Kiss Ernő nemesi előneve eleméri volt. A szájhagyomány is mennyi értéket rejt, a Ki Mit Tud játékunk számára felemelő, hogy a versenyzők

nemcsak könyvekből szedi össze a tudnivalókat, hanem ilyen emlékekkel is gazdagodhatnak az érdeklődők. (Charta XXI.)

Kiss Ernő örmény nemesi család sarja. Rokon a Verzárokkal, Eleméren évekkal ezelőtt Kiss János Philadelphiából újíttotta fel a családi síremléket. (Verzár Éva)

ZSÉRE

A legészakibb olyan falu, ahol még mindig körülbelül fele részben magyarok laknak, magyarul beszélnek. Így az egész magyar nyelvterületnek a legészakibb pontja. Néprajzilag a Zobor-aljához tartozik. Kodály is gyűjtött itt, például az A jó lovas katonának c. népdal, mely a Hány János legismertebb darabja, szintén zsérei gyűjtés. Zsére Nyitrától északra, a Zobor-hegy északi oldalában, a Zobor és a Tribecs-hegység között van, Ghymes-vára alatt, amit Csák Máté is birtokolt valamikor.

Zsére község tanúbizonysága annak, hogy a felvidéki magyarok, még a szórványban élő felvidékiek is, mennyire kötődnek Erdélyhez, ismerik Erdélyt, és erdélyi válsághelyzetekben kiállnak érte. (Mint felvidéki gyökerekkel bíró Erdélyt járó állítom, hogy fordítva ez sajnos nincs így.) A zséreiek 1988-ban, amikor Ceausescu bejelentette a falurombolási ("település-szisztematizálási") terveit, akkor - Földessy László zsérei programozó matematikus koordinálásával - nyilvánosan tiltakoztak ez ellen, és a falu az 1988. június 27-i Erdély-tüntetés résztvevői közé tartozott. (Csehszlovákiában ekkor még a Husák-Jakes féle neosztálinista diktatúra volt.) Ezért Zsére község 1988-ban megkapta a Bethlen Gábor Alapítvány által ebben az évben alapított Márton Áron Emlékérmét.

Zsére község példája annak, hogy nélkülözhetetlenül szükséges a magyar peremterületek települései között a szolidaritás. A peremterületek itt tágabban értelmezendő, nem csak a szórványvidékek, hanem a (még!) egy tömbben élő magyar nyelvű területek települései is tudjanak egymásról, legyenek kapcsolatok, különben - Tamási Áron egy képével élve - "egyenként ütnek bennünket agyon". A Charta XXI. által kezdeményezett internetes Ki mit tud? az elcsatolt országrészek településeire kérdez rá. Bárki hozzászólhat bárhol. Ez a Ki mit tud? is része lehet annak, hogy kialakuljon az összetartozás érzése. Még van idő bekapcsolódni a vetélkedőbe. Északról és Délről, Keletről és Nyugatról, természetesen középről is, adódjanak össze a tudások, a kölcsönös érdeklődések, és ezek nyomán jöjjenek létre a kapcsolatok. Azt, hogy Temesváron lőnek, szintén egy Zobor-vidéki fiatalembertől tudtam meg 1989. december 17-én hajnalban, egy pozsonyi utcán. (Virt László)

MAGYARSAS

A faluban 1880-ban erős szlovák többség volt, már Vályi András is vegyes lakosságúnak mondta. Mai szlovák neve Zemplínske Jastrabie. Zempléni Súlyom lenne a szótár szerinti fordítás. Vályi magyar szövegkörnyezetben Jesztreb-ként emlegette, majd ez elé került a Magyar szó, és egészen 1899-ig így szerepelt: Magyarjesztreb. Akkor ez a falu is bekerült a nevet váltó települések közé, és a még ma is létező magyar név: Magyarsas 1904-ben lett hivatalos. Hogy mondjuk Somogy megyében értette volna bárki is, hogy Jesztreb mit jelent, az kétségtelen, de ez a Magyarsas változat elég furcsa.

De hagyjuk az elnevezést, van érdekesebb jelenség is. Az elmúlt 140 évben mindig nagyjából 600-an laktak. Mégis nagy változások voltak. 1880-ban 19 százalékot tett ki a magyarság, 1910-ben pedig már 71-et. Akik azt mondják, hogy nem volt magyarosítási nyomás, nézzék meg hogyan és mikor változott sok település, köztük Jesztreb etnikai összetétele. De az ilyen hivatalból intézett magyarosítás nem tartós. 1921-ben a magyar jelenlét 15 százalékra esett vissza,

s közben a lakosságszám nem változott. Ebből az következik, hogy erre felé nem tengett túl a szlovák nemzeti öntudat, így gyors magyarosodást produkált a Millennium kora, de ez azonnal visszaváltott szlovákba, amikor az lett kívánatos. Nem vagyunk egyformák. Van, akiben erős a nemzethez tartozás érzése, van, akiben nem.

Jesztreb azaz Magyarsas határában van (volt) egy csárda, a Binyó csárda. Mizser Lajos: Régi kocsmanevek Zemplén megyében című írásából megtudjuk, hogy a csárda neve a bogyo szó egyik változata és minden bizonnyal a szőlő bogyójára, pontosabban az abból származó borra utal. A Google Föld segítségével sem találtam meg a csárdát, de ha valaki felfedezi, kortyoljon egyet az egészségünkre! (Mária Navora)

TORDATÚR

Azt írják erről a kis létszámú faluról, hogy ez egy Kolozsvár környéki szórványfalu. Csend van és nyugalom, jó a levegő, a helyi lakosság kedves, barátságosan fogadja az idegeneket. A környéken több látnivaló van, a Túri- és a Tordai hasadék, a tordai sóbánya és a nagyvárosi lüktetésű Kolozsvár. A kicsik a tordatúri óvodába járnak, a nagyobbak Tordára járnak iskolába. A faluban példamutató az összetartás az egyes felekezetek között, nem versengenek egymással, éppen ellenkezőleg, a rendezvényeiket kölcsönösen támogatják és látogatják. Ami az összekötő kapocs közöttük, az a magyarságtudat, és a lokálpatriotizmus. Gyönyörű hely, nem szeretnének onnan elmenni, büszkék a szülőföldjükre, pedig ott van Kolozsvár, a számtalan lehetőséggel. De jó a kapcsolatuk a helyi románokkal is. Van két táncsoportjuk, a román és a magyar, és kölcsönösen jól megértik egymást, teljesen konfliktusmentes a kapcsolatuk. Nemcsak fellépésre járnak együtt, hanem kirándulni is. Ha valamelyik felekezet valamilyen közös munkát, vagy más programot szervez, mindenhova közösen elmennek, közösen takarítják az unitárius templomot. A bürokrácia azonban sok mindenben hátráltatja őket, a falu infrastruktúrája még csak kezdeti stádiumban van. A csatornázást nemrég kezdték meg, a vízvezeték-hálózat is még csak részben épült meg. Az engedélyeztetés igen lassan valósul meg.

A falu kellemes légköre és szép fekvése miatt egyre többen költöznek ki oda Kolozsvárról, akik azon nyomban be is kapcsolódnak a helyi életbe, részt vesznek a rendezvényeken. Sajnos itt is folyik az asszimiláció, de az itt élő románok sokkal jobban tisztelik azt a magyart, aki hűséges az anyanyelvéhez, a szokásaihoz, mint azt, aki megpróbál asszimilálódni, és megpróbál beleolvadni a románok közé.

A Túri hasadék nem annyira ismert, mint a Tordai hasadék, ezért ott egyáltalán nincs forgalom, nincs szemét, olyan, mint egy ősi, érintetlen természet. A 25 hektáron elterülő Tordatúri hasadék természeti rezervátum. A Tordai hasadéktól északra, Kolozsvártól délre, Tordatúr és Kopánd között található, a Rák patak / Valea Racilor mentén alakult ki. Hossza 1850 m. A völgy mélysége 100-150 m között változik. Ez egy rendkívül vad völgy, a természetjárók és sziklamászók paradicsoma. A mészkőben kialakult völgy rendkívül dekoratív, 29 barlangot rejt, több vízesést, természetes hidakat, völgyeket, sziklacsúcokat és kőomlásokat.

A falunak saját néptáncai nincsenek, hanem a falut körülvevő nagyobb néprajzi tájegységek táncait ismerik, és adják elő. Rendszeresen részt vesznek a mezőségi és aranyosszéki tánc táborokban, tanulják a kalotaszegi és a kisküküllőmenti táncokat is. Végül is nem az a fontos, hogy milyen táncot járnak, hanem az együttlét, a mozgás, a közösségi élmény az, ami a legfontosabb. A táncsoportban jelenleg 35-en vannak.

A nagyvárosok közelében nem könnyű megtartani a lakosságot, mert a munkaerő általában elvándorol, de a helyiek reménykednek, hogy egyre többen választják majd a kolozsváriak közül is az agglomerációt. A tordatúri szórványhelyzet tehát nem elhagyott, düledező házakat jelent,

hanem hagyományőrző, tartalmas, összetartó közösséget, amelyik gondosan ápolja a magyarságtudatot, tehát a nemzeti és felekezeti identitást.

„Hazai tükör” - Mit mond erről a faluról a II. József korában — 200 évvel ezelőtt — végzett népszámlálás: Túrban 92 ház áll, 111 család él, a lakosok száma 617, ebből 327 férfi, közülük 118 házas, 209 nőtlen. A nők száma 313. Foglalkozás szerint: 4 pap, 56 nemes, 28 paraszt, 24 polgár és paraszt örököse, 92 zsellér, egyéb 24. 1910-re a z 1785-beli 617 lakos 1262-re gyarapodott. 1920-ban 1295 ember lakta a falut, 1960-ban Túr lélekszáma elérte az 1552-t. Ez volt a csúc. Azóta a lakosság száma fokozatosan csökken. A jelenlegi kép a következő: az 1968-as népszámlálás 1437, az 1973-as munkaerő-összeírás pedig 1338 lakost tart nyilván. Tehát 1960 óta a lakosság majdnem 14%-kal csökkent. Túrt nem tekinthetjük elöregedő falunak. A fiatalok és gyermekek száma ugyan nem haladja meg a többi korosztályhoz tartozókat, a mérleg mindenképpen a z ifjak javára billen. A fogyatkozás különösen a nők esetében szembeszökő. Fő oka az, hogy a nők kevésbé vállalják az ingázást. Városi rokonhoz költöznek, és férjüket is igyekeznek kolozsvári, tordai fiúk közül választani. Ha az elvándorlás így folytatódik — mivel elsősorban a fiatal nőket érinti —, ez a lakosság számának csökkenésén túl kétségtelenül a népesség elöregedéséhez vezet.

2007. október 13-án Tordatúrban, a helybeli unitárius templomkertben a Tordatúr határában elesett és eltemetett 52 honvéd emlékére kopjafás emlékoszlopot avattak.

A falu határában két kis forrás található. Az egyik Szent Lászlóról kapta a nevét, hiszen a néphit szerint a szent király lovának a nyoma látszik azon a kövön, ahol a forrás fakad. A másik a Kőcsorgó, amit még a rómaiak fedeztek fel, és a vizét vízvezetékekkel vezették be a városba.

Tordatúr neve már 1276-ban előfordul az okiratokban, korai plébániatemplomáról 1332-ben olvashatunk. A 16–17. században a falu lakossága részben református, részben unitárius lett, de természetesen a harmadik (kisebbségi) rész megmaradt katolikusnak. Valószínűnek tűnik, hogy a középkorban épített tordatúri templomot az unitáriusok használták tovább. A reformátusok csak 1727-ben építettek templomot.

A reformáció utáni időszakban Tordatúr filiaként működött egészen 1829-ig, amikor Kovács Mihály gyulafehérvári püspök plébánia rangjára emelte és az addigi fatemplom helyén kőtemplomot építtetett a katolikusoknak. Ez a templom áll ma is. A második világháború alaposan megviselte a templomépületet, szinte romba dőlt, s csak az 1960-as években újítták fel (részlegesen). Az akkori munkálatokat 2007-ben újabb renoválás követte, ekkor a templom belsőleg is teljesen megújult.

Tordatúr, 1911-ig Túr, románul Tureni, korábban Tur, falu Romániában, Kolozs megyében, az azonos nevű község központja. Kolozsvártól 15 km-re délkeletre, Tordától 9 km-re északnyugatra található. A falu a nevét valószínűleg a Tiúri patakról kapta. A középkorban ez egy tiszta magyar lakosságú falu volt.

A református temploma 1727-ben, az unitárius temploma 1831-ben, a tornya 1906-ban épült, a római katolikus temploma pedig 1842-ben épült.

Jelenleg a lakosságának 23,9%-a, azaz 617 fő magyar nemzetiségű. (Suzana Gouth)

Tordatúri Római Katolikus Plébánia Vendégház

Hálás köszönet a Tordatúrról leirtakért, egy helybeli lakos sem írta volna le szebben, szeretettel várjuk hozzánk, hogy még többet megtudjanak településünkről és környékéről.

SZABÓFALVA

Szabófalva a moldvai csángó magyarok északi népcsoportjához tartozik, mely falvak Roman (Románvásár) városától északra vannak. Az északi csángó népcsoport nyelve a legarchaikusabb a moldvai magyarok között. És ha joggal állítjuk, hogy a moldvai csángó-magyar nyelvjárást nem érintette a Kárpát-medencén belülrre kiterjedő nyelvújítás és ezért a moldvai magyarok beszélnek a legrégebb magyar nyelvet, akkor azt is állíthatjuk, hogy a moldvai magyarok közül legarchaikusabb nyelvet beszélő északi csángók az egész magyar nyelvterületen, ahol csak magyarul beszélnek, a magyar nyelv legrégebb állapotát őrzik. Természetesen sok román kölcsön szóval, és a moldvai magyarok közül az északi csángó magyarokat fenyegeti leginkább a nyelvi beolvadás.

Bruti Bertalan albán származású emberként "Sánta" Péter moldvai vajda kancellárja volt. Ő végigjárta Moldvát és 1588-ban levelet küldött Iasi-ból (Jászvásárról) a lengyel királyságban szolgálatot teljesítő pápai nunciushoz. Volt ugyanekkor egy Schönhonianus nevű jezsuita, aki ekkoriban azért volt Moldvában, hogy megakadályozza a protestáns tanok moldvai terjedését. Ő Bruti adataira támaszkodva

felsorolja a a moldvai városokat és nagyobb falvakat.

Domokos Pál Péter közzétette a jezsuita listáját, ami szerint 1588-ban Szabófalva ott szerepel a legjelentősebb moldvai falvak között. Schönhonianus ugyanakkor közli, hogy ez időben Moldvában nincs püspök, valamikor a váradai püspök látogatta a vidéket. Nem fér kétség ahhoz, hogy ekkorra, a török térhódítás idejére, amikor Magyarország már a saját testét sem tudta egyben tartani, Magyarországról és Erdélyből már nem juthatott elég figyelem a Magyar Királyság határain kívül, a Kárpátoktól keletre élő magyarokra. Bruti kancellár egyházi vezetőt kért a pápától, aki Bákó (Bacau) székhellyel kinevezte Quirini Bernátot moldvai missziós püspökké. Ő 1597-ben jutott el Moldvába, és felméri az egyházmegyét, amit Domokos Pál Péter közölt. Ebben Szabófalva egy falucsoporttal szerepel együtt, nyilván az alá rendelt filiákkal együtt. Ekkor, 1597-ben Bákó városával hasonló mértékben, a Szabófalva központú egyházközség volt a legnépesebb, 300 családdal és 1400 lélekkel. Domokos Pál Péter közöl egy 1606-ból származó tájékoztatást, amit a Román Akadémia őriz. Ebben az szerepel Szabófalváról, hogy tisztán katolikus falu, kőtemploma van, papja nincs.

Róma 1622-ben létrehozta a "de Propaganda Fide" nevű missziós szervezetet, a Hitterjesztési Kongregáció őseit, és ennek keretében küldött papokat Moldvába. Ezek a papok olaszok lévén, a román nyelvet jobban értették, és azt kezdték erőltetni. Ezzel kezdődött a moldvai csángó magyarok románosodásának már több évszázada tartó folyamata.

Horváth Antal (született 1932-ben a moldvai Luizikaluggerben, meghalt 1996-ban Csíkszentdomokoson) Gyulafehérváron végezte a teológiát, Márton Áron szentelte pappá 1958-ban és csíkszentdomokosi plébános lett. Ő dokumentumokat gyűjtött össze a moldvai katolikusok őseiről, az 1227 és 1702 közötti időből, és közzétette azokat. 1636-ban egy milánói ferences szerzetes járt Moldvában, és jelentést írt a de Propaganda Fide kongregáció titkárának. Ebben ezt írja Szabófalváról: "egy kőből épített templomot találtam, amelynek azonban nincsenek miseruhái. ... vagy 80 magyar házat találtam, akik római hitűek." Egy minorita misszionárius 1650-ben ezt írja: "Szabófalva; 6 falu van, ott található vagy 150 magyar család". 1661-ben az apostoli vikárius ezt írja Rómába: "Szabófalva... (a katolikusok szegények) ... a templomnak nincsenek javai, a magyar papnak jó híre van." Moldvában ekkor már közel egy évszázada paphiány volt, akik később, 1622-től jöttek, azok olaszok voltak, de ekkorra került egy jó magyar pap Szabófalvára.

1640-ben Pietro Diodato szófiai segédpüspök kérte a pápát, hogy elmehessen Moldvába. A pápa ezt engedélyezte, és Diodato (Deodat) 1641-ben egyházlátogatást tett Moldvában. Ő ekkor azt írja Szabófalváról, hogy a katolikus közösség 159 lélekből áll, akik magyarok. Ez jóval kisebb, mint a fent említett adat, ami nyilván a filiákkal együtt számolt, Diodato pedig csak

magát Szabófalvát nézte. Nem sokkal később, 1646-ban Bandinus érsek is elment Moldvába, ő Szabófalván ekkor 300 katolikus magyar lelket talált.

Domokos Pál Péter a második moldvai útja alkalmával, 1932-ben jutott el Szabófalvára. Azt írja, hogy "nyelvész embereknek egyik legérdekesebb terület volna ez a falu". Leírja azt is, hogy "jellegzetes beszédük rendkívül archaikus; hangzóik között sok a diftongus. ... Nyelvük azt mutatja meg, hogyan fejlődik, milyen módon alakul a nyelv iskolázás, tudatos nyelvművelés nélkül."

Kányádi Sándor klasszikus verse a Halottak napja Bécsben. Amit a magyar nyelv sorsáról ebben leír, abba beleveszi Szabófalva nevét is: "szóródik folyton porlódik / él pedig folyton porlódik / szabófalvától san franciscóig".

(Virt László)

KIDE

Kide a Borsa-völgyében, Kolozs-megye északi részén van az északi szomszédos falvak - Magyarderzse és Lónapoklostelke - már Szolnok-Dobokához tartoznak, aminek Dés a megyeszékhelye. Augusztusban, Kolozsborsa községgel kapcsolatban, mint közeli - Kolozsborsától nyugat felé a második - falutól már írtam, hogy Kidében született a XVIII. két zseniális kőfaragó művésze, Kidei Horváth Ádám és Sipos Dávid. Írtam, hogy a Borsa-völgye népzenejét legfőképpen Kallós Zoltán gyűjtötte össze, akinek szülőfaluja, a mezőségi Válaszút közel van ide, a Borsa-patak Válaszútnál éri el a Kis-Szamost. Írtam, hogy a kidei népzene a második bécsi döntés után, 1940 és 1944 között Járdányi Pál tárta fel, akiről Kodály Zoltán mint üldözött zenetudósról ír, mert Járdányi, a kidei népzene feltárója, budapesti zeneakadémiai tanár 1956-ban Kodályhoz hasonlóan, egyértelműen letette a voksot a forradalom mellett. Írtam akkor augusztusban, hogy Nyíró József 1915 és 1919 között kidei plébánosként Kolozs és Szolnok-Doboka vármegyék szórvány-lelkésze volt. Ezeket itt most Kide községgel kapcsolatban Nyíró Józseffel egészítem ki, az ő életének kidei vonatkozásával.

Medvigy Endre irodalomtörténész, aki 1978-as eltiltásáig az Egyetemi Színpad művészeti titkára volt, majd azután hosszú ideig - talán máig, ha még működnek - a Forrás Kör szerkesztője, a népi irodalom, a határon túli magyar irodalom, Sinka István és Nyíró József kutatója, jónéhány éve Nyíró József egyházi helyzetével kapcsolatos kérdésekkel levélben keresett. Kérdései voltak és egyúttal dokumentumokat küldött. Nyíró József 1953. október 16-án halt meg, és az Új Hungária c. emigráns lap 1953. október 30-i száma (I. évf. 30. szám) megemlékezett róla és a madridi temetéséről. Ennek a lapszámnak a fénymásolt oldalát Medvigy Endre elküldte hozzám, és ebben olvasható: "A temetés a római katolikus egyház szertartása szerint folyt le. Nyíró József már a nyár folyamán megkapta a pápai felmentést, melynek értelmében a töredelem (a bűnbánat szentsége, gyónás; V.L.) és a szentáldozás szentségeihez, valamint a halotti szentségekhez járulhatott, melyeket lelkipásztora P. Juhász Vince OFM szolgáltatott ki számára és ő részesítette lelki vigaszban betegsége utolsó és fájdalmas időszakában."

Ennek a fénymásolt újságoldalnak a hátoldalára Medvigy Endre kézzel odaírta a következő sorokat: "Nyíró József 1919. szeptember 28-án Kidén megfogalmazott, gróf Mailáth Gusztáv Károly püspök úrnak elküldött levelében jelentette be a papi rendből való kiválását. A levél faximile megjelent Csiffáry Gabriella: Szétraajzás. Híres magyar emigránsok c. könyvében, a Corvinánál, 2015-ben, 44-45. oldal. Nyíró József és Bedő Ilona esküvője az alsórákosi református templomban volt (Nagy-Küküllő vármegye), 1919. november 29-én. A székely író mindhaláláig megmaradt katolikusnak."

A borítékban, melyben Medvigy Endre elküldte hozzám az említett újságoldalt fénymásolatban, volt még egy fénymásolat, egy három és fél oldalas gépelt levél, amit Nyíró József 1950. szeptember 17-én fogalmazott, és XII. Pius pápához küldött azért, hogy katolikus egyházi helyzetét rendezze. Leírja, hogy teológiai tanulmányait Gyulafehérváron, majd Bécsben a Pázmáneum növendékeként végezte. Ezzel az idővel kapcsolatban szerepel a pápához írt levélben a következő, ami majdani, Kidében megfogalmazott pályamódosítását érthetővé teszi: "Bár vérmérsékletem és testi, biológiai beállítottságom miatt állandó lelki konfliktusaim voltak; a megismert teológiai tudományok fenséges mélysége és szépsége, a kath. meggyőződése töretlen ereje benső világomat annyira magáévá tette mai napig, hogy Drexler Antal spirituális tanácsára, akinek feltártam súlyos aggodalmaimat, nem léptem vissza és 1912. júniusában boldogult Fischer Colbrie Ágost püspök úr pappá szentelt." Nyíró Józsefnek, az egykori kidei plébánosnak e soraihoz hozzáfűzök két személyes megjegyzést. 1982. májusában fent voltam a gyulafehérvári székesegyház tornyában, a legfelső szinten, a harangoknál. Útközben felfelé, valahányadik szinten, a torony fehérre meszelt belső falán szénnel rajzolt, írt fal-"firkákat" láttam. Voltak köztük XVIII. századi, művészi képességekről árulkodó rajzok. És egy helyen ott volt Nyíró József neve is, aki valamikor a XX. század elején tette oda a névjegyét. A másik: Nyíró Józsefet a XX. század elejének egyik legkiválóbb főpapja, Mailáth püspök és Prohászka kortársa, a felvidéki szociális apostol, Fischer Colbrie Ágoston kassai püspök szentelte pappá. (Bizonyára ő járt ekkor Magyarországról Bécsben és ő végezte el a végzős Pázmáneum-növendékek pappá szentelését.)

Kidei plébánosságáról leírja XII. Pius pápának, hogy nagyszebeni és besztercei hittanárság után egyházközséget kért Mailáth püspöktől. Így kapott plébániát "az éppen üresedésben lévő Kolozs megyei Kidében, amelyhez 64 leányegyház tartozott három vármegye területén, a legtöbb helyen alig néhány lélekszámmal." Ezen a vidéken nagyon sok román él, és a magyarok jó része református. Az egy egyházközségnyi katolikus lélekszámot 64 falu adta, a legtöbb faluban néhány lélekkel. Nagyon nehéz lelkipásztori terület és feladat!

Nyíró a pápának szóló levélben leírja testi-lelki-fizikai küzdelmeit, melyek döntéséhez vezettek. Házasságkötése után is másfél évig Kidében maradt, ahol malmot működtetett. Leírja, hogy Mailáth Gusztáv Károly püspökkel megmaradt a bensőséges kapcsolata. Már Nyíró nősülése után missziót tartott Kidében egy jezsuita pap, aki találkozott ekkor Nyíró Józseffel is. A jezsuita által küldött információk alapján Mailáth püspök arra biztatta a kidei pap-utódot, hogy minden tekintetben forduljon bizalommal Nyíró Józsefhez, és kövesse tanácsait.

Amit Nyíró papságáról, hivatásbeli küzdelmeiről, kidei éveiről, és pályamódosításáról leír, az egy szép és nagyon nehéz erdélyi történet.

(Virt László)

Böjte Csaba: Közös hazánk

Árva gyerekeket nevelek, és mindig azt mondom: „Kicsi szívem, **ha mindig hátrafelé nézel, akkor jó nagyot fogsz esni.**” Egy-egy gyerekben nagyon mély sebek, fájdalmak vannak, amelyeket én nem tudok utólag meg nem törtéنتté tenni, de biztatni tudom őket, hogy a jövőbe nézzenek és a holnapot építsék. A népünk sem tudja a múltat meg nem törtéنتté tenni, és ha az amiatt érzett fájdalom határozza meg ma is az életünket, meg is béníthat bennünket. A gyermekeknek, a kollégáimnak is, a népemnek is azt mondom: nézzünk előre. Legyen a történészek dolga, hogy Árpád vezérék mikor jöttek be, vagy már itt voltak, nekünk az a fő, hogy tudtak vérszerződést kötni, az itt élő emberekkel asztalhoz ülni.

Trianonra a legjobb vigasz az lenne, ha a Kárpát-medencében élő népek tényleg egy asztalhoz tudnának ülni, ki tudnának engesztelődni, és közösen azt az árpádi államot, a Kárpát-medencét tündérvárossá tennék. Nem etnikai, politikai vagy gazdasági törésvonalakat kell okolni, hanem az együttműködés vágya kell, hogy belülről megszülessen.

Sokszor kérdik, hogy nálunk, a gyermekotthonban milyen nemzetiségűek a gyerekek. Van itt román, magyar, cigány, német, zsidó, mindenféle felmenőkkel rendelkező gyermek, de nem ez a lényeg, mert békében, szeretetben, jó testvérekként tudnak együtt lenni, kacagnak, viccet mondanak, honlapot terveznek, álmodoznak.

Az összefogást tehát nemcsak úgy képzelem el, hogy mi, magyarul beszélő emberek kell, hogy összefogjunk a Kárpát-medencében, hanem mindannyian, akik itt élünk. Ez a közös hazánk, és nemcsak az embereké, hanem az itt élő növényeké, állatoké is: terjesszük ki a szeretetünket mindazokra, akikkel, amikkel szülőföldünkön osztozunk.

A teljes interjú: <https://www.magyarKurir.hu/hirek/ne-azt-nezzuk-hogy-milyen-jo-volt-amig-nem-volt-bojte-csaba-trianonrol-es-koronavirusrol>

Tartalomjegyzék

Előszó	7
Wesselényi Miklós: Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében.....	9
Deák Ferenc 1861-ben	10
Horvát-szlavón képviselők köszöntése a magyar parlamentben (1868)	10
Deák Ferenc felszólalása az országgyűlésben 1868. november 14-én.....	10
Részlet Deák Ferencnek a Képviselőházban, 1868. november 24-én elhangzott beszédéből .	11
Greguss Ágost: Akit nem ismerünk, nem is szerethetünk.....	12
Grünwald Béla: A magyar nemzet missziója	12
Nicolae Jorga 1920-ban interjút adott a Keleti Újságnak (ápr.23.).....	13
Babits Mihály: Örökké ég a felhők mögött	13
Dr. György Lajos az erdélyi három nemzet összetartozásáról.....	13
A keresztény üzenet	15
Egy mondat Esterházy János székfoglaló beszédéből.....	15
Boldog Charles de Foucauld	15
Márton Áron plébánosi beiktatási beszédéből (részlet)	15
Olafson Placid: Hogyan kezeljük az igazságtalanságot?	16
Hitvallás A Vásárhelyi találkozó zárónyilatkozata.	17
Tamási Áron: A jó magyar béke ügyében.....	21
Tamási Áron: A magyar és a román nép közeledése	21
Részlet Mindszenty József bíboros 1956. november 3-án este elhangzott rádióbeszédéből: .	24
Sütő András az együttélésekről.....	25
Márton Áron az összefogásról.....	25
Márton Áron: Európába haladva	25
A 2010. évi XLV. tv. a Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről.....	26
Ki mit tud a szórványról?	27
Böjte Csaba: Közös hazánk.....	38

2013: ŠTEFAN HRÍB

2014 KÄFER ISTVÁN

2015 ARAD VÁROSA

2016 MAROSZ DIANA

2017 ERDŐ PÉTER

2018 MATUSKA MÁRTON

2019 MATL PÉTER

?

2020

A Megbékélési és Együttműködési Díj eddigi díjazottjai